

Literatūra un Māksla

LATVIJAS PADOMJU RAKSTNIEKU, KOMPONISTU, MĀKSLINIEKU UN ARCHITEKTU SAVIENĪBU LAIKRAKSTS

1947. g. 26. SEPTEBRĪ Nr. 39 (141)

DZIESMU SVĒTKI UN DZIESMAS

Valdības komisija apstiprinājusi 1948. gada Dziesmu svētku obligāto dziesmu sarakstu. Tas nozīmē, ka visiem republikas korim nekavējoties jāskatās sprāgi strādāt, lai apgūtu šo repertuāru. Kas prasa lielu darbu, jo apvienotiem korim programā paredzētas 22 dziesmas, viru korim 6 dziesmas, sievietu korim — 5 un bērnu korim — 6 dziesmas. Līdz dziesmu svētkiem atlicis valrs tikai 8 mēneši laika.

Lai savlaicīgi sagatavotu šo plašo programmu, visiem korim ar š. g. oktobra 1. jāsāk rīkot ne mazāk kā 4—5 mēģinājumus mēnesī. Arī tad katru dziesmu caurmērā varēs izmēģināt tikai 3—4 reizes. Tas būtu pietiekami profesionāliem korim, bet ne pašdarbības korim, kuriem vēl daudz jāstrādā, lai varētu dziedāt apvienotā kori, lai izdevotos priekšnesumā.

Lai godam veiktu šo lielo uzdevumu, vajadzēs pašpalīdzīgs disciplinēts darbs. Gatavošanās dziesmu svētkiem pašreizējā brīdī uzskatāma kā viens no svarīgākajiem kultūras darba pasākumiem mūsu republikā.

Tas nozīmē, ka ne tikai organizācijām, kas vada un pārzina pašdarbības mākslu, bet arī visām partijās apriņķu un izpildu komitejām, komjaunatnes organizācijām, ciemu, pagastu izpildu komitejām, visām vietējām organizācijām jāieslēdzas dziesmu svētku gatavošanās darbā, jāuzskata tas par savu godu lietu. Bez vietējo organizāciju palīdzības un vadības lielais darbs nevar būt veikts.

Nekavējoties jāorganizē koru diriģentu semināri, lai instruetu viņus par programā uzņemto dziesmu izpildīšanu. Kori jāsadala pa apvidiem, pietiepirinot tie vairākiem apvidiem paredzētos diriģentus-instruktorus, jāsadāda apvidu mēģinājumu grafiks.

Līdz šim ar dziesmu svētku organizācijas darbu nodarbojas daudzas iestādes: Mākslas lietu pārvalde, Kultūras un izglītības iestāžu komiteja u. c. Visām šīm organizācijām tas ir papildu uzdevums, ko tās veic paraleli savam tiesajam darbam. Liekas, ir beidzamais laiks nozīmēt speciālu aparātu — biroju no 4—5 cilvēkiem, kas apvienotu un organizētu visu dziesmu svētku organizācijas darbu un būtu pietiekami autoritatīvs, lai tā norādījumus pildītu visas organizācijas un iestādes, kas iesaistītas dziesmu svētku organizāšanā. Jāpārskaidro, lai piedalīšanās dziesmu svētkos būtu organizēta un kori atbildētu par savu darbu. Šai nolūki līdz oktobra vidum jāorganizē koru pietiekamās dziesmu svētkiem, uzrādīt kora sastāvu, darbošanās laiku, repertuāru un zināmas saistības noteiktos termiņos apgūt visu paredzēto repertuāru.

Dziesmu svētkiem jānotiek augstā idejiskā un mākslinieciskā līmenī, jo tie būs visu padomju tautu redzēto loka. Latviešu māksla līdz šim citām brīlīgajām padomju tautām reprezentējusi kā bagātā satura, dziļu ideju un skaistu formu māksla — šis iespaidis par mūsu tautas spējam un mākslu vēl vairāk jāpāpina. Tas nozīmē, ka dziesmu svētku organizācijas darbā jāiekļaujas visiem republikas mākslas, kultūras un sabiedriskajiem darbiniekiem, jo dziesmu svētki nav tikai ierobežoti muzikāls pasākums, bet visas mūsu tautas kultūras skate. Ja pirmās dziesmu svētkos, kas notika pirms 75 gadiem, mēs tikai sākām prasīt tiešības un mūsu tautas kultūras atzīšanu, tad šajos jāpārāda, ka mēs esam izauguši par pilntiesīgu, brīvu tautu brālīgai padomju tautu saimē ar augstu saimniecisku un bagātu kultūras dzīvi.

Dziesmu svētku obligatājam programā ietilpst vispirms Padomju Savienības un Latvijas PSR himnas. Lai gan pašdarbības kori nu jau vairākus gadus no vietas strādājuši, iestudējot abas himnas, tomēr jāatzīst, ka vēl daudz kas darāms, lai nodrošinātu tie īpaši PSRS himnas izpildīšanu, lai sasniegtu vajadzīgo skaitlīgu, sviniņu un tās atskanošā.

Klasiskā kora dziesmas repertuārā jābūt: J. Vitolina «Gaismas pils», A. Kalnina «Meža meita», E. Dārziņa «Mēness starus», E. Meingaila «Senatne»; sievietu korim — J. Zālīša «Kārsēju, vērveju un audēju dziesma». Lielākā daļa

šo dziesmu neskaitāmas reizes jau skaņņējušas dziesmu svētkos. Tās ir vispopulārākās kora dziesmas. Latvijā nav tāda kora, kas nedziedātu šīs dziesmas. Ir izstrādājušās arī zināmas šo dziesmu izpildījuma tradīcijas, — viss tas atvieglo darbu dziesmu iestudēšanā. Zināmas grūtības būs ar A. Kalnina «Meža meiti» jauktiem korim un J. Zālīša «Kārsēju, vērveju un audēju dziesmu» sievietu korim, kas prasa no izpildītājiem vieglumu, precīzu intonēšanu. Bet arī šīs dziesmas ir tik daudz dziedātas, ka par viņu pilnvērtīgu māksliniecisku atskaņojumu nav ko šaubīties.

Klasiskās kora dziesmas, kas uzņemtas programā, pauz latviešu tautas senenās ilgas pēc brīvības, cerību uz tautas uzvaru, uz «gaismas pili», kas ceļies no tumsības. Tā šīs dziesmas saucās ar jaunām padomju laika dziesmām, kas pauz uzvaras likmi, apzied tautas raženās pūles padomju dzīves atjaunošanas darbā. A. Liepiņa «Latvijā gavilē Stalīnam» (M. Rudziņa teksts) izusti un dziļi pauz latvju tautas patriotiskās jūtas, dzīlo uzticību savam vadonim un draugam. Jāzema Medīna «Dziesma par Rīgu» (Lukša teksts) tēlo mūsu sirno Rīgu tautas svētku dienās.

Komponistu savienības konkursā, kas bija organizēts dziesmu izvēlei dziesmu svētkiem, tika pieņemta un ieteikta programai nesen mirušā Pēteris Barlona dziesma «Dziesma šodien liela diena» (A. Skaibes teksts). Dziesma veļtita dziesmu svētkiem un runā par dziesmas lielo spēku padomju tautu dzīvē un darbā. Apvienotiem korim paredzēta vēl J. Ozoliņa «Sveiciens Padomju Latvijai» ar Sudrabkalna tekstu. Muradeli pacēlātā un svinīgā dziesma «Mūs veda Stalīna gribā» un Borisa Aleksandrova himniskā «Lai padomju valstij ir slava».

Apvienotajiem korim paredzētas latviešu tautas dziesmas: J. Cimzes «Jānu dziesmas» un «Rīga dimde». Abas šīs tautas dziesmas atskanotas pirmajos dziesmu svētkos.

Bez tam vēl apvienotiem korim paredzēti Jurjana Andreja tautas dziesmu apdarinājumi: «Pūt, vējini» un «Kur tu skriesi, vanadzīni». No E. Meingaila tautas dziesmu apdarinājumiem uzņemtas dziesmas: «Rīgas torņa galā zīle» un «Lokatieši, mežu galī»; uzņemtas arī Graubina tautas dziesmas apstrādājums «Triecīj kalni, skanēj meži».

Latvju tautā populāras ne tikai mūsu pašu tautas dziesmas, bet arī brālīgo tautu — krievu, igauņu, lietuviešu u. t. t. dziesmas. Audzinot un attīstot šīs brālības jūtas, kas ir mūsu padomju valsts spēka un vienības pamats — programā uzņemtas: krievu tautas dziesma «Lejup pa māmulu Volgu» Novikova apstrādājumā. Tā ir viena no vecākajām krievu tautas dziesmām, lietovietu vēl 1619. gadā vienā no pirmajiem rakstītajiem dziesmu krājumiem. Mūsu kaimiņu lietuviešu un igauņu dziesmas pārstāvētas ar Šimkusa «Zaļo peoniņu» un Arro «Bārkstīm».

Sievietu kora programā paredzētas: Jēk. Medīna «Ziedi, mana līnū druva» (J. Grota teksts); Ozoliņa «Padomju Latvijai» (A. Čaka teksts); Jēk. Medīna «Rožīte» (Raiņa teksts); J. Zālīša «Kārsēju, vērveju, audēju dziesma» (Raiba teksts); E. Meingaila «Man māmiņa piecas».

Viru kora obligātais repertuārs sastādīts no Jēk. Medīna «Zied zemes» (V. Lukša teksts), J. Vitoliņa «Atmaksas diena», E. Dārziņa «Lai vētra krāc», Jēk. Medīna «Tēvu zemei» un L. Vignera «Kalējiņi, bāleliņi» dziesmām.

Programā paredzētas dziesmas arī bērnu korim. Tās ir: J. Ozoliņa «Skaista mūsu zeme dzimī» (Brodeles teksts), «Zēnu dziesma» (Lukša teksts), P. Licītes «Auž mīsa zvaigzīti karogā» (Rokpēļa teksts), Dunajevska «Labi dzīvot padomju zemē» (krievu valodā) un tautas dziesmas: «Sudrabīga upi brīdī» (Jēk. Medīna apdare), «Arājīni, ecējāji» (J. Graubina apdare).

Negaidot, kamēr būs izdota dziesmu svētku krājums, koru diriģenti var jau sākt himnu, klasisko un tautas dziesmu iestudēšanu un arī to jauno padomju dziesmu iestudēšanu, kas izdota dziesmu krājums.

Ar visu sparū un enerģiju jāķeras pie darba, lai 1948. gada dziesmu svētkos varētu parādīt latvju muzikālās kultūras plašumu un lielumu un neatpaliku no mūsu brālīgajām kaimiņu tautām, kas savas mākslas dekadās Maskavā, dziesmu svētkos u. t. t. demonstrējušas savus sasniegumus socialistiskās kultūras celtniecības laukā.

SAGAIDOT OKTOBRA 30. GADADIENU

Gatavojoties Oktobra revolūcijas 30. gadadienai, pilsētu un lauku tautas nami, klubi un bibliotēkas par sava darba galveno uzdevumu uzskata — ar saviem pasākumiem veicināt pirmoktobra socialistisko sacensību. Kultūras un izglītības iestādēs izvērstis plaša masu darbs par 1947. gada rudens ražas saviatcīgu novākšanu, labības un lauksaimniecības produktu sagādes plāna ātrāku izpildīšanu, par rūpnicu un iestāžu gada plāna izpildīšanu līdz lielajai svētku dienai — 7. novembrim.

Republikas 489 tautas namos, klubos un ciemu padomju sarkanajos stūrīšos šai laika posmā jau noorganizētas 1088 lekcijas par tēmu, kas veicinājusas aktuālo uzdevumu izpildi. Vairāk nekā 650 mākslinieciskās pašdarbības agitbrigādes devušas priekšnesumus tautas namos, klubos, rūpnicās, ciemu pa-

Latvijas PSR Augstākās Padomes Prezidija DEKRETS

par Latvijas PSR apriņķu, pilsētu, pilsētu rajonu, ciematu, pagastu un ciemu darbaļaužu deputātu Padomju vēlēšanām

Latvijas PSR Augstākās Padomes Prezidijs nolēmj: Noteikt par Latvijas PSR apriņķu, pilsētu, pilsētu rajonu, ciematu, pagastu un ciemu darbaļaužu deputātu Padomju vēlēšanu dienu svētdienu, 1948. gada 18. janvārī.

Latvijas PSR Augstākās Padomes Prezidija priekšsēdētāja prof. Dr. A. Kirchenšteins

Latvijas PSR Augstākās Padomes Prezidija sekretārs K. Prieže

1947. g. 23. septembrī Rīgā

Ar ko jūs, Amerikas kultūras meistari?

Atklāta vēstule

Amerikas Savienoto Valstu rakstnieki, kultūras darbinieki!

Mēs griežamies pie jums ar šo atklāto vēstuli tāpēc, ka mēs esam uztraukusies par kultūras likteņiem, par visas cilvēces likteņiem. Mēs negribam ne slēpt jūsu savu uztraukumu, ne aizvērt acis, lai neredzētu tās jaunās briesmas kultūras likteņiem, kas viena pēc otras sākas rasties tai laikā, kad tikko kā izbeidzas karš ar visnesamierināmāko cilvēces ienaidnieku — ar fašismu.

Mēs asāk par citiem izjūtam šīs briesmas. Valsts, kuru mēs pārstāvam, cīņā par kultūru pret fašismu izcietā tik neiedomājamas pārbaudījumus, pārdzīvoja tādas ciešanas un cieta tāds zaudējums, kas mēs nevaram un nedrīkstam neredzēt jaunus draudus.

Mēs gribam runāt atklāti un tieši, neko nenoklusot, runāt tā, kā cilvēku sabiedrībā piekļūst runāt savā starpā godīgiem laudim, kas vēl tikai pirms diviem gadiem cīnījās kopā piecu piecu pieca, kā piekļūst runāt lietu tautu pārstāviem, kas vēl nesen kopā lēja asinis cīņā pret vienu un to pašu ienaidnieku.

Mūs, no kultūras nākotnes likteņu redzes viedokļa, nevar neuztraukt ļoti daudz kas tāds, kas nāk no jūsu valsts vadības sabiedriskām aprindām, sniedz tālu pāri tās robežām un skar pasauli visā visumā.

Mēs lūdzam jūs padomāt par to, ka, izbeidzoties karam ar fašismu, tieši jūsu valsti atrādās cilvēki, kuri, ietērpojot to citādās ārējās formās, būtu sludina un arvien vairāk realizē praksē tās pašas necilvēcīgās idejas, kādas sludināja un realizēja mūsu tautu sakautais vācu fašisms.

Fašisma-idejas, kas balstās uz rupji spēka kulta, uz rašu diskriminācijas, uz «izmeklētās» rases pasaules kundzības teorijām, uz maksimāli ieadzinātu ciltu tautu, viņu vēstures, kultūras, vaists lēkārta nīcināšanu, uz viņu nacionālās suverenitātes nolieģšanu un neceremoniālu iekļaušanu viņu iekšējā dzīvē, — visas šīs idejas pēdējā laikā allaž atrod sev aizstāves un sludinātājus starp jūsu zemes redzamākajiem valsts darbiniekiem — diplomātiem, karavīriem, rūpniekiem, žurnālistiem un pat zinātniekiem.

Val tad nav radniecīga fašistiskajām idejām neiecietība pret to, ka citās valstīs var pastāvēt citādi ideāli un citāda kārtība nekā Amerikas Savienotajās Valstīs?

Val tad nav radniecīgi fašismam aicinājumi uz jaunu karu, kas nonāk līdz mums no jūsu zemes, aicinājumi, kuru brīvmūgumu daži no jums varbūt paši vairs nespējāt ievērot tāpēc, ka tie — ak, vai! — kļuvis par parastu un ikdienišķu parādību.

Val tad ne vienkārtas fašisma atkārtoties ir pretenzijas uz pasaules kundzību, uz tā saucamo «amerikāņu» gadsimtu, uz «jaunas kārtības» dibināšanu pasaulē, — pretenzijas, kas tiek apliecinātas ar draudiem, bet dažreiz gadijums arī pielietojot visrupāko vardarbību pret, tautām? Val tad mēs ik dienas nedzirdam no daudzām jūsu valsts darbiniekiem, ka visās maļās pasaulē jānodibina amerikāņu sabiedriskā kārtība, ka tikai tā ir laba un ērta cilvēcei, un val tad viss tas nav neķitras fašisma teorijas un prakses atzīvējājums?

Val tad nav radniecīgi fašisma idejām

domēs, kullšanas talkās un darba pirmrindnieku saimniecībās. Pavissam agitbrigāžu priekšnesumus jau noskaidrotus 281.800 darba zemnieku un strādnieku šai pašā laikā bibliotēkas noorganizējušas 442 ceļojošās bibliotēkas un 532 lauksaimniecības literatūras iestādes.

Mākslinieciskās pašdarbības kolektīvi uzskūši gatavot priekšnesumus svētku sarīkojumiem. Noorganizēts daudz jaunu pašdarbības kolektīvu, kas svētku sarīkojumos pirmo reizi parādīs savus iestudējumus. Stendes tautas namā uzskūši darbu 5 jauni kolektīvi, Pļaviņu tautas namā 2. Kuldiģas kultūras nams noorganizējis viru kori u. t. l. Sakarā ar nākamajai vasarai paredzētajiem dziesmu svētkiem Rīgā paredzams, ka līdz Oktobra svētkiem uzskās darboties 240 jauni

kori ar vairāk nekā 7000 dziedātājiem. Mazāk apmierina tautas namu un klubu remontdarbu gaita, ka arī kurināmā piegāde ziemas periodam. Pašreiz visas republikas mērogā pilnīgi nobeigti remontdarbi 175 tautas namos un klubos. Pārējos remontti turpinās. Tie jānodēz vistuvākajā laikā, lai mūsu darbaļaudis Oktobra svētkos varētu pulcēties gaisos un labi iekārtotos tautas namos.

Miljoniem strādnieku, inženieru un tehniķu pašpalīdzīgi cīnās, lai pirms termiņa, līdz Oktobra 30. gadadienai, izpildītu piegādes otrā gada plānu. Laukos darba zemnieki novāc bagātīgu ražu un sekmīgi steigdz izpildīt saģades saistības ar valsti. Tautas namu, klubu un bibliotēku darbs jāvada tā, lai šīs iestādes visur kalpotu tautas kultūras un politiskās apziņas celšanai.

draudi, ko pielieto tāpēc, lai uzspiestu tautām jauno pasaules kundzības kandidātu gribu?

Katrā valodā ir pietiekami daudz vārdu, lai kāds, patiesībā būdams fašists, nesauktu sevi šai vēstures sakompromitētajai vārdā. Pašreiz modē «demokrātiskā» pseidonimi. Taču pat nīleirē, kas ļoti labi dzīvo Rietumu Vācijā angļu un amerikāņu aizbildniecībā, zā-kādāmi to, kas dārgs cilvēcei, dēvē sevi par demokrātiem.

Bet cilvēce pūrak ļoti zina, ka fašisms — tas ir karš. Un tie, kas pašreiz kļiedz par jaunu karu un kas reālā sagatavo to, — ar ko viņi atšķiras no fašistiem? Amerikas ģenerāļi, kas uzstājas par kara bakterioloģijas attīstības nepieciešamību, nav tikai abstrakti savas profesijas cienītāji. Amerikas admirāļi un aviacijas maršali, kas gadu pēc kara beigām izmēģināja jau izmēģināto atomu bumbu, — nav tikai eksperimentētāji, kas aiz mīlestības uz mākslu grib savā pazīmiņu grāmatijā ierakstīt vēl viena izmēģinājuma rezultātus. Amerikas kara ierēdņi, kas pieprasa apbruņojuma standārtizāciju gandrīz visās Rietumu puslodes valstīs, — nav tikai cilvēki, kas dievina vienveidību un simetriju. Tie ir cilvēki, kas gatavo jaunu imperialistisku karu.

Cilvēki, kas strādā literatūras, mākslas, kultūras laukā — tie ir cilvēki, kuri mutes nevar vis tik vienkārti aizspiest ar policējskiem žņaugiem, nōjām, asignāciju pakām. No žurnālu, avižu un grāmatu lapušiem, no teatru skatuvēm, no kino ekrāniem pasaules tautas grib dzirdēt viņu balsis, isto cilvēču balsis — to cilvēku, kas otrā pasaules kara dienās pacēla savu balsi, lai aizstāvētu progresīvo cilvēci, to cilvēku, kas pirms kara uz Gorkija jautājumu: «Ar ko jūs, kultūras meistari?», — fašistu un visu cilvēces ienaidnieku kļiedzienu un svīplieno padavīti, virsīgiņi sniedza Gorkijam savu roku pāri visiem un dažādiem kordontem.

Labākie pasaules rakstnieki vienmēr pacēla savu protesta balsi pret visu to, kas naidīgs vienkārtso cilvēku laimei un dzīvei, pret reakciju savā zemē un citās zemēs, līdzīgi tam, kā Emīls Zolā uzstājās ar savu «Es apvalnoju» pret reakcionāriem militaristiem. Francijā, līdzīgi tam, kā Levs Tolstojs nolīdēja krievu reakciju savā nežēlīgajā «Nevaru kiusēt!»

Mēs ļoti zinām, ka jūsu zemē ir cilvēki, kas pilnā balsī runā, aizstāvēdami mieru, kultūru un demokrātiju, — slava viņiem! Mēs griežamies ne pie viņiem. Mēs griežamies pie tiem Amerikas kultūras meistariem, kuru balsis šodien nav dzirdama — balsis, kurā skanētu mīlestība uz visu zemju vienkārtso cilvēku miljoniem, kuri ar savu darbu rada visu to vērtīgo un skaisto, kas ir uz šīs zemes.

Visas pasaules vienkārtso un godīgo cilvēku vārdā mēs aicinām jūs, Amerikas kultūras meistari, paceit savu balsi pret jauniem fašisma draudiem, pret kara kurinātājiem, par mieru un tautu brālību, par kultūras brālību, par cilvēces laimi!

V. Vasiļevska, Vs. Višņevskis, B. Gorbajevs, V. Katajevs, A. Korneļūks, L. Leonovs, N. Pogodins, K. Simonovs, A. Tvardovskis, A. Fadejevs, K. Fedins, M. Solochovs

PA MAZĀKĀS PRETESTĪBAS CEĻU*)

Nav noliedzams, ka pēc ražīgajiem kritikas norādījumiem pērnajā rudenī, žurnāla «Karogs» darbā iestājās spēcīgs pagrieziena punkts. Jauns redakcijas sastāvs enerģiski ķērās pie organizēšanas darba. Agrāk «Karoga» burtnīcām bija noteikta seja. Materiāli nāca pa lielākaļajai pašpūlīsmes ceļā, tiem bieži vien trūka idejiskas mērķtiecības. Tagad «Karoga» saturs kļuvis tematiski vienots, virzošs, laikmetīgs.

«Karoga» lappuses atrodam tādus nozīmīgus darbus kā Annas Sakses romāns «Pret kalnu» — par padomju dzīves tapšanu Latvijas laukos, kā Valda Lukša poēmu «Rīta sāk dzīvot», kas atēlo mūsu rūpnīcas cīņu par dzīves atjaunošanu un piegādes plānu izpildīšanu. Šie darbi ir spilgti iecienīti tam, ka latviešu padomju literatūra iet ne vien plašumā, bet arī dziļumā.

Nemazinot redakcijas nopelnus, jāaizraida tomēr uz, manuprāt, būtisku trūkumu «Karoga» šāgada literatūrā — kā, kas ir raksturīgs visai mūsu literatūrai. Ja «Karogs» pērn dažās pēdējās burtnīcās vien devās veselū virkni dzejoļu par rūpnīcisko tematiku, kuru priekšgalā izvirzījās Aleksandrs Čaks ar dzejojumiem par Vefa stacionāriem Elzu Baidekalni un «Sarkanāugavas» stacionāriem — furkistiem, tad šogad Lukša poēma ir vai vienīgais dzejnieka darbs šajā novadā. Tiesa, «Rīta sāk dzīvot» ir ne vien pirmais plašākais dzejojums par mūsu rūpnīcas laudim, bet arī pēc būtības pirmā poēma vispār latviešu padomju rakstniecībā. Neapņemoties pēc izpūkojumiem un virtuoziem ritma un atskaņu sniegumiem, Lukss ir radījis darbu, kura vienkāršā, patiesā, labā dzejas valodā pilnīgi atbilst saturam. Ja par Majakovski savā laikā teica, ka viņš ielu valodu ievēš dzejā, tad līdzīgi var teikt arī par Lukšu. Strādnieku ikdienišķo sarunas valodu viņš daudzās vietās padarījis par savu, parādīdams iejutību vietas izpratni un pierādīdams, ka, šķīstīti talanta ugunī, arī «nedziesmīgie» vārdi, ko kuriem izvirzījis buržuāzijas dzejminieki, kļūst dzejiski. Reizēm arī Lukšam paslīd kāja. To pierāda kaut vai Meinharda Rudziņa cītētā rinda «Es un es!» — brēc visi... Patš par sevi saņemot, ir aplami, balstoties uz tādu citātu, pierādīt, ka Lukss pavirši, it kā gerāmškrējot atļaujās tēlot darbu rūpnīcā, kā to apgalvo Meinharda Rudziņa savā rakstā «Augšanas grūtības» («Literatūra un Māksla», Nr. 38). Lukša poēma ir un līdz šim paliek labākais darbs par mūsu padomju rūpnīcu dzīvi un kā tādās prasēs pēc plašāka apcerējuma, kāds līdz šim presē nav vēl parādījies. Šajā ziņā daudz atsaucīgāki ir

* Pārņemti kārtībā. Sk. «Literatūra un Māksla» Nr. 37, 38.

krievu literatūras žurnāli un avīzes, kurās parādās īpaši raksti par katru lielāku jaundarbu, pirms tas vēl izdots atsevišķā grāmatā.

Bet «viena bezdelīga vel neatnes pavašari.» Lukša poēma, lai cik nozīmīga viņa būtu, nespēj likt mums aizmirst, ka mūsu dzejnieki šogad pametuši novārtā mūsu rūpnīcu attēlošanu, kaut tieši tur noris izšķirējas cīņas par piegādi, kaut tieši tur atrodams visspilgtākais padomju darba lauku tēls. To mēs secinām, pārskūstot mūsu avīzes un it īpaši «Karogu», kam patiešām jābūt mūsu rakstniecības vadsošajam karogam.

Toties šogad «Karogā» plaši pārstāvēti dzejoļi par lauku temu. Jau dziļā ziņā «Karogs» ievadīja savu lauksaimniecības kampaņu ar Jāņa Grota dzejoļi «Dziedājums darba zemniekiem». Tam sekoja Aleksandra Čaka «Jaunais sējējs», Mirdzas Kempes «Sēja dziesma», Andreja Baloža «Jaunais arājs», Elinas Zālītes «Saruna kļēti», Aleksandra Čaka «Oda augļiem un darbam», Pētera Sila «Zeme sauc», Emilijas Kļušas «Traktoriests pavasarī», Mirdzas Kempes «Jaunā plāvēja dziesma», Andreja Baloža «Darba zemnieks», Jāņa Grota «Vasaras gājums» un Pētera Sila «Siena laiks», Aleksandra Čaka četru lappušu garš dzejoļis «Siens», Jāņa Plauža «Zemnieks» un Montas Kromas «Zemnieks rudenī».

«Karogs», protams, izdarījis krietnu un vajadzīgu darbu, organizējot dzejnieku materiālu, kas plašāk apgaismo jauno, socialistisko dzīvi Padomju Latvijas laukos. Bet tas nedrīkstēja notikt uz «rūpnīciskās» dzejas atslābuma rēķina. Abas temas vienādi virzošas, vienādi vajadzīgas. Kā jau teicu, «laucinieckās» dzejas nospiedošais pārsvars par rūpnīcisko vērojams visos laikrakstos, ne tikai «Karogā». Tas pirmā kārtā izskaidrojams ar to, ka lauku dzīve mūsu dzejnieku vairākumam tuvāka, labāk pazīstama. Bet, manuprāt, pievilksanas spēku, ar kādu lauku tema iedarbojas uz mūsu dzejniekiem, var izskaidrot arī ar dažiem mazāk cildētiem apstākļiem. Rūpnīcu tema «prasā vērīgu aci, nopietnu darbu, dziļas literatūras vietas studijas, kuras iespējams veikt, tikai iepazīstoties ar fabrikām un to strādniekiem, nevis sēžot pie rakstāmgalda. Rakstot par laukiem, rakstniekam plašāka iespēja, attīstot dabas ainavas, lauku vali savai dzejskajai fantāzijai, robežojot konkrēto dzīves attēlošanu ar dažiem teikumiem, kas ievēti krāšņo dabas apdzējumu fonā. Tādiem dzejoļiem, protams, ir daudz trūkumu un negludumu, kuri citās reizēs atdurtos pret redakto-ru kritiskā novērtējuma nepārvaramo sienu. Bet tā kā dzejoļis ietilpst redakcijas tematiskajā plānā un tāpat vajadzīgs, redaktori to pasniedz, un dzejoļis ierauga dienas gaismu. Tādā veidā

redakcija pati, pret pašas gribu, kādreiz veicina «vieglu rakstīšanu» un atļauj iet pa mazākās pretestības ceļu, kādu rakstnieki bieži vien atrod lauku temā.

«Karogs» šogad, pretēji pagājušā gada pēdējo mēnešu auglīgajai praksei, vāji organizē dzejoļu par dzīves celmi rūpnīcās, maz ierosina rakstniekus šīs temas attēlošanai, kaut šī tema ir bezgala krāšņa un bagāta, piesātināta ar mūsu dienu varoņo celtniecības patosu.

Mēs, rakstnieki, visi tiecamies iemiesot literatūrā pilnasinīgu padomju cilvēka tēlu. To ieraudzīsim rūpnīcās, jo tur nenogurstot darbojas tūkstošiem darba vīru, latviešu proletariāta ilggadīgo revolucionāro tradīciju nesēji.

Kādu plašumu dzejiskajai iztēlei sniedz kaut vai rūpnīca «Sarkanais Metalurģis», kuras strādnieki 1905. gadā Liepājā bija revolucionārās kustības priekšgalā! 1905. gada vasarā šo rūpnīcu ar lozmetējiem ielencā cara kareivju zaldatu simti, lai vecā mārtena ceča slēpenajās ejās meklētu revolucionāru paslēptos ieročus un nelegālo tipogrāfiju. 1941. gada jūnijā šīs rūpnīcas strādnieki organizēja brīvprātīgo vienību, lai stātos varoņīgā cīņā pret vācu iebrucējiem. 1945. gadā «Sarkanais Metalurģis» kolektīvs pašizlēdzīti atjaunoja sagrauto rūpnīcu un pagājušajā gadā izpelnījās, ja nemaldos, piecas reizes pirmās premijas socialistiskajā sacelšanās. Šajā rūpnīcā var atrast sirmus vīrus, kas tur strādā vairāk par pus gadsimtu, tur var atrast ģimenes, kuru locekļi, sākot ar vecvecu, beidzot ar mazdēlu, satstījuši savu mūžu ar rūpnīcas gaitā.

Vai dzejnieks nevarētu atrast tikpat bagātu materiālu un vielu savai iecīsmīgai rūpnīcas «Provodniks» liktepos, kas 30 gadus bija pamesta postažai, bet tagad, staliniskās piegādes varenās elpas atdzīvīnāta, top par Baltijas republiku lielāko mašīnbūvniecības rūpnīcu, kuras jauncelme plecu pie pleca ar vecajiem kadru strādniekiem piedalās simtiem FRA jauniešu?

Nē, rūpnīcu dzīvē netrūkst dzejiskas vietas maziem un lieliem literāriem darbiem. Vaina tā, ka mēs šo dzīvi maz pazīstam, ka mēs esam pārāk kūtri, lai iepazītu un apgūtu to, vaina tā, ka mēs no šīs dzīves atrauti. Daudz savā laikā runāts un rakstīts par to, ka rakstniekiem jāiepazīstas ar rūpnīcām un to laudim, kas ikdienišķā sīkstā darbā ved mūsu valsti pa gaisās nākotnes ceļu. Runāts ir daudz, darīts — maz. Pēdējais laiks iziet no saviem daiļrades kabinetiem, ieskatīties strādnieku cildenu darba sviedru aprasotājos seļās, vērgi ieklausīties motoru dzīves apliecinātajā dunonā un likt tai atbalsoties mūsu dzejā.

Šajā ziņā tautas un laikmeta parādnieki esam mēs visi, un pirmā kārtā mūsu vienīgais literatūras žurnāls «Karogs». Anatols Imermanis

„ALITETS AIZIET KALNOS“

Ļoti tāla un auksta zeme. Jūrā, kas apskalo tās krastus, mūžīgi peldoši ledu kalni, bargi kalnaini, kaili krasti. Tāda ir Cukotka, mūsu dzimtenes ziemeļaustrumu gala punkts. Skaidrajās dienās no salām, kas atrodas Cukotkas raga (tā parasti vietējie iedzīvotāji sauc Dežņeva ragu) tuvumā, pāri Beringa šaurumam neskaidri redzamas Alaskas konturas.

Seit ilgu gadu dzīvoja krievu padomju rakstnieks Tichons Sjomuškins. Kā grāmatas «Cukotka» autors viņš pazīstams plašām lasītāju masām.

Žurnāla «Oktjabr» 1947. gada 1., 2. un 3. numuros ievietots Tichona Sjomuškina jaunais romāns «Alitets aiziet kalnos».

Alitets — bagāts iezemietis, ciet-sirdīgs, valdonīgs cilvēks. Viņš pamē sev par sievu nabadzīga zemnieka līgavu. Aliteta pieder skaists buru kuģis (beļbots), vairākas šautenes. Vinam ir draudzīgas attiecības ar amerikāņiem, kas brauc uz Cukotku tirgoties; pat savu iemīļoto suni viņš nosauc amerikāniskā vārdā.

Visur viņš pakļaujas amerikāņiem un vēlas līdzināties tiem. Arī no savas jaunās sievas viņš prasa laipnību pret amerikāņu viesiem un sapno, ka tā dzemdēs viņam dēlu — līdzīgu amerikānim. Alitets — tumšs un mežonīgs, ļauns, ļoti vilnīgs. Viņš cenšas apgūt aizjūras tirdzniecības metodes un pielieto tās savā praksē.

Cukotka — ziļo lapsu zeme. Tās plašumos dzīvo ļoti daudz šo dārgo polāro dzīvnieku. Zvēriem bagātā Cukotkas pussalā pagājušā gadu simtēna sākumā sāka valdīnāt amerikāņu avānturisti. Uz šejieni viņi brauca pēc zverādām, pēc valzivīm, pēc valzirgu ilķņiem.

Angļu un amerikāņu rakstnieki sarakstījuši daudz romānu, kuros tie baltā cilvēka atnākšanu pie citas ādas krāsas laudim attēlo kā likumīgu parādību. Koloniskajā literatūrā šis «baltais cilvēks» parādīts kā pavēlnieks, «augstākās rases» pārstāvis, kuram atļauts viss.

Sjomuškina romānā šie avānturisti parādīti pavisam citā gaismā, parādīti patiesi, uzskatāmi, pārliecinoši. Tāds ir Čarlijs Sarkandegūnis, blēdis un iezemlešu ekspluatators, dzērājs un ļaundaris. Kādreiz viņš dzīvojis Norvēģijā, aizbēdzis uz Ameriku, tagad ieradies Cukotkā. Čarlijs ir tipisks laupītājs. Viņš dzīvo pagaidu — mājvietās, viņam ir nelikumīga pagaidu sieva, kuru viņš domā pamest, bet Amerikas bankā viņam ieguldītas milzīgas naudas sumas. Šo naudu viņš iegūvis par pārdotām zverādām.

Krievija karoja, krievu tauta cīnījās rietumos. Krievijā norisa revolūcija. Bet Čarlijs Sarkandegūnis pa šo laiku paspēja iedzīvoties. Krievijas austrumu krastos līdz ar Čarliju ieradās arī vēl citi amerikāņi.

Paraleli tam autors skaisti rāda Cukotkas pussalas pamatiedzīvotāju dzī-

vi. Tie ir neizglītoti, mānīcīgi, bet godīgi cilvēki. Viņi nepazīst melus, liekulību. Tie nav kolonālo romānu briemīgie mežoni, bet isti, dzīvi laudis, apdāvināti, virsīcīgi, droši mednieki. Tie ir cilvēki ar visām kaislībām un cilvēcīgām tieksmēm un ilgām.

Amerikāņi un Alitets ir kā vātis šīs tautas miesā, kas ievazā visu launo, antimoralisko. Skaisti parādīts mednieka Aije tēls, kam Alitets atņēma līgavu, lieliskā mednieka Tumatuges, vecā Vaaja un Aliteta jaunās sievietes — Tugrenas tēli.

Bet, lūk, Cukotkā pienāk ziņa par Oktobra revolūciju, drīz vien tie ierodas jaunais krievu pētnieks Andrejs Zukovs un nedaudz vēlāk arī padomju varas pārstāvis Nikita Sergejevičs Losis. Viņi atnes jauno «krievu likumu», padomju likumu. Jaunie krievu priekšnieki apmetas ne pie bagātīnīkiem un amerikāņiem, bet pie vienkāršiem medniekiem. Ziņa par to ātri izplatās visapkārt. Padomju vāra atļauj tirgošanos ar iezemītiem, bet regulē to. Aizliegta krāpšana, kaut gan amerikāņu tirgotāji lien vai no ādas āra, lai saglabātu senās priekšrocības, nevēlēdamies samierināties ar brīvo tirdzniecību. Padomju varas pārstāvji sastāda uzskatāmu «cenu sarakstu», asprātīgi izskaidrojot iezemītiem īsto amerikāņu preču cenu.

Losim un Zukovam plašs darba lauks. Jāpalīdz iezemītiem uzvarēt mūžīgo tumsu un atpalcību, jāpalīdz atbrīvoties no atnācēju ietekmēm.

Viņi droši ķeras pie darba. Viņi ir kā svaigs vējš, kas atnes pavasara vēsmu. Viņu ietekmē izmainās Cukotkas iedzīvotāju psiholoģija.

Tais gados viss tas bija sevišķi tipiski. Lielās krievu tautas pārstāvji atnesa saviem brāļiem Sibīrijas tundrās un taigās, Kazachstānas, Kirgīzijas smiltīs un kalnu virsotnēs jaunus vārdus, zināšanu gaismu.

Cukēti izdzirda lielā Lenina vārdu. Cukotkas tundrās iesākās jaunā cīņa ar veco. Jaunais lēni, bet arvien noteiktāk sāka pārvarēt veco. Tas viss lieliski parādīts romānā.

Romāna nozīme ir tā, ka grāmatas autoram izdevies parādīt, kā padomju varas apstākļos pacēlās jauna dzīve visatpalikušākās tautas, kuras ar lielās krievu tautas palīdzību sāka pārveidot savu dzīvi, tiekties pretī saimnieciskai un kulturālajai attīstībai.

Tādu romānu varēja uzrakstīt tikai padomju rakstnieks, kas ar vecākā brāļa acīm pats redzējis šīs ziemeļu tautas dzīvi. Sjomuškins pats bija viens no čukču skolotājiem. Viņš uzskatāmi parāda iezemīšu psiholoģiju, dzīves veidu, nodarbošanos. Šai romānā rakstnieks patiesi attēlo Cukotkas iedzīvotāju atdzimšanu, kas varēja sākties vienīgi pēc tam, kad tur nodibinājās padomju vara, ļaujot ikvienai tautai brīvi veidoties un attīstīties.

N. Zadornovs

DAILES TEATRA MĀKSLINIEKI LIGĀTES PAPIĀRA FABRIKĀ

Sakarā ar to, ka jauniestudējamās, Oktobra svētkiem veilitās lugas «Sātkšanās krastā» darbība noris papīra fabrikā, Dailes teatra mākslinieku grupa Stalina premijas laureata Ed. Smilģa vadībā pirmdien, 22. septembrī, izbrauca uz Ligāti. Teatra kolektīvs iepazīs ar darba procesu papīra fabrikā un apkārtējo vidi, ko lugas autors tieši izmantojis par vielu savam darbam.

Brauciens sniedza daudz vērtīga re-

žijai, aktieriem un sevišķi skatutes gleznotājam, kam jāzveido isti raksturīgs, patiesībai atbilstošs izrades ārējais ietērs. Fabrikas direktora L. Volgina un galvenā inženiera D. Strauta laipnā pretimnākšana deva māksliniekiem iespēju izsekot visai darba gaitai, gūt nepieciešamos tehniskos aizrādījumus. Dailes teatra laudis sarunājās ar strādniekiem, panākot draudzīgu kontaktu. Ligātes fabrikā ir daudz darbi-

nieku, kas strādā tur visu mūžu, ir ģimenes, kas ar fabriku saistītas jau paaudzēm.

Ligātē pieredzētais nebūs Dailes teatra kolektīvam par vienkāršas atdarināšanas materiālu, tas palīdzēs tiesāk izjust fabriku darba lauku dzīves stilu, agrāk nebijušo attieksmi pret savu uzdevumu. Tikai saskarē ar darba darītājiem, vērojot reālo dzīvi, mākslinieki gūst patiesi organiskas jaunrades ierosmes.

V. G.

Jauni dokumenti par J. Raiņa studenta gadiem

Vācot dokumentus par «jaunstrāvnīkiem», Centralajam Valsts vēstures muzejam izdevies atrast Leningradas arhīvā studenta J. Pliekšāna (J. Raiņa) personīgo lietu ar 108 dažādiem dokumentiem un rakstiem, kas attiecas uz laiku no 1888. līdz 1891. gadam. Sevišķu vērtību peina vidusskolas un Pēterburgas universitātes atestāti, kur atzi-

mētas Raiņa priekšzīmīgās sekmes gandrīz visās disciplīnās.

Tālaika režīmu universitatē raksturo studentu — to starpā arī J. Pliekšāna — paraksts, ka viņiem aizliegts piedalīties nelegālās sanāksmēs, organizācijās vai arī vākt līdzekļus neatļautiem mērķiem.

Kopā ar Raiņa Pēterburgas universitatē studējuši P. Stučka, J. un P. Vidniņi.

Vēlreiz par arhitektūras projektu uzlabošanu

Š. g. 23. maijā laikrakstā «Literatūra un Māksla» (Nr. 21/22) rakstā par Arhitektūras padomes darbību mums bija dota iespēja apstāties pie jautājuma par projektēšanas darbu kvalitāti mūsu republikā.

Drīz pēc tam, 4. jūnijā, laikrakstā «Sovetskaja Latvija» bija ievietota b. Berkula vēstule redakcijai «Pacelt projektēšanas darbu kvalitāti», kā arī 4. jūlijā — b. Birzītes raksts «Palētināt un uzlabot projektēšanu». Tādā kārtā uzmanība, ko pēdējā laikā veltīti tēmai par kapitālās celtniecības projektu kvalitāti, lieku reizi apstiprina šīs temas izcili svarīgo nozīmi un aktualitāti.

Tomēr b. Berkula vēstulē redakcijai un b. Birzītes rakstā pēc mūsu ieska-kiem vesela rinda klūdainu atzinumu, kurus neiespējami atstāt bez ievēribas.

Savā vēstulē b. Berkulis nolūcā celt projektēšanas darbu kvalitāti, ieteic radīt pie Komunālās saimniecības ministrijas Ekspertīzes biroju.

Jautājums par Ekspertīzes biroja noorganizēšanu pie Ministrijas nav jauns: tas jau daudzkārt apspriests, bet apmierinošs atrisinājums nav panākts, jo jautājuma nostādne pati par sevi ir nepareiza.

Nav jauns arī b. Berkula ieteiktais Ekspertīzes biroja organizēšanas princips, jo tas ir pilnīgi identisks Projektu un aplēses ekspertīzes biroja un Arhitektūras lietu pārvaldes Arhitektūras padomes un Latvijas PSR Valsts plāna komisijas zinātniski tehniskās ekspertīzes organizatoriskai strukturai.

So organizāciju kompetence ir projektu caurskatīšana, neatkarīgi no pa-

sūtītāja un projektu organizācijas pakļautības atsevišķam resoram. To funkcijas skaidri norobežotas un pienākumu apjomu nosaka attiecīgie noteikumi.

Bez minētajām republikas mēroga organizācijām Rīgā, Ventspilī, Jelgavā, Liepājā un Daugavpilī pie pilsētas arhitektu pārvaldēm pastāv vietējie Ekspertīzes biroji un Arhitektūras komisijas.

Tāpēc projektu un aplēšu ekspertīzes biroju noorganizēšana pie atsevišķām ministrijām jāuzskata par nelietderīgu un lieku, jo būtībā šie biroji tikai atkārtos to orgānu darbu, kam šis darbs ir jāveic.

Tomēr būtu nepareizi, ja mēs uzskatītu, ka ministrijām un resorjiem nedrīkst būt savs kompetents un autoritatīvs orgāns projektēšanas materiālu caurskatīšanai un attiecīgu sējdzīnu pieņemšanai, iekāms tos nodod apstiprināšanai pašam ministram.

Tāds padomdevējs orgāns, kam pilnīgi lokāls resora raksturs un kura satāvā, vadītāju un rekomendācijas apstiprina ministrs, var būt Tehniskā padome.

Lietas būtība, protams, nav vienīgi šī orgāna nosaukumā, bet tā organizatoriskā struktūra, tiesības un pienākums: kas atšķiras no augstāk minēto orgānu tiesībām un pienākumiem.

Izdevumi Tehniskā padomju uzturēšanai jāsedz no ministriju budžetā paredzētiem līdzekļiem. Maksas ievākšanu par projektu caurskatīšanu no pašu sistēmas pasūtītājiem — lēstādēm mēs uzskatām par nepareizu, jo vairāk tāpēc, ka pastāvošā projektu caurska-

tīšanas, saskanošanas un apstiprināšanas kārtība Arhitektūras lietu pārvaldes vai Latvijas PSR Valsts plāna komisijas orgānos paliek negrozīta. Pastāvot tādai Tehniskā padomju organizācijai, būš radīta iespēja kvalificēti pārbaudīt materiālus, kurus apstrādā saskaņā ar attiecīgas ministrijas orgānu pasūtījumiem, iekāms tos nodod apstiprināšanai ministram, bet pareizi nostādīts Tehniskās padomes darbs sekmēs projektēšanas darbu kvalitātes uzlabošanu.

Biedra Berkula motīvi, kurus viņš mīn sava priekšlikuma faktū apstiprinājumam, ir nepārliecinoši.

Iztīrājot projektu neapziņīgu izpildīšanu no privātām personām, jāatgādina, ka likums aizliedz nodot projektēšanas darbus atsevišķām personām un nedz financētājam, nedz saimnieciskiem darbiniekiem un grāmatvežiem nav tiesību tos apmaksāt. Projektēšanas darbu nodošana privātām personām un to apmaksā ir likuma prasību pārkāpums un mūsu apstākļos nedrīkst notikt.

Notikums ar Kokneses kultūras nama projektu, ko veicis «kāds celtnieks», projektēdams zāli 500 cilvēkiem ar 40 metru tuajē zem viena jumta ar z.rgu stali — visai bēdīgs. No Arhitektūras lietu pārvaldes Projektu un aplēses ekspertīzes biroja plašās prakses mēs varētu minēt arī ne mazāk bēdīgu piemēru to projektu skaitā, kurus izpildījušas projektēšanas organizācijas.

Mēs uzskatām, ka ar tādiem projektētājiem un projektiem nesaudzīgi jā-

cinās, neatkarīgi no tā, kur tie radušies.

Par trūkumiem Liepājas pirts atjaunošanas projektā, par kuriem savā laikā rakstīti presē, ir grūti runāt, ja šis projekts nav kļāt. Zināms ir tikai tas, ka pirts eksistējusi, ka kara laikā tā nopostīta un patlaban to nolemis atjaunot. Tādos apstākļos projektēšana parasti sarežģījas un ne arvien izdodas novērst sākumā pielaištās kļūdas.

Kā vienā, tā arī otrā gadījumā Komunālās saimniecības ministrijas Būvniecības pārvalde, kas noliegusi celt kultūras namu Koknesē pēc tehniskā analīzēta izstrādātā projekta, atklājusi nopietnus defektus Liepājas pirts atjaunošanas projektā, veica darbu, kas ietilpst tās tiesīgās pienākumos.

Liepājas pirts atjaunošanas projektu, kas bija iesniegts Arhitektūras lietu pārvaldei, nosūtīja atpakaļ bez apstiprināšanas kā tādu, kura izskatīšana un saskanošana pēc pastāvošās kārtības ietilpst Liepājas pilsētas galvenā arhitekta kompetencē. Arhitektūras lietu pārvalde šos projektus var apskatīt tikai uzraudzības kārtībā jeb arī apstrīdot un pārsūdot pilsētas galvenā arhitekta darbību. Tā kā tāda sūdzība nav ienākusi, tad arī nebija nekāda pamata atkārtotai projekta caurskatīšanai.

Biedre Birzīte savu rakstu iesāk ar šādu frazi: «Republikas kapitālās celtniecības projektēšanas pieredze rāda, ka projektu izstrādāšanas organizācijā Latvijā ir vēl daudz trūkumu.»

Varētu likties, ka pareizi uztverta izcīņas pozīcija gūs tālāku loģisku attīstību. Tomēr raksta rūpīga analīze sagādā mums pavisam negaidītus rezultātus.

Uzmanīgi pārļausot b. Birzītes rakstu, objektīvi jāsecina, ka rakstā skartais visai plašais un nopietnais jautājums

nav izstudēts. Rakstā nav nekādu faktū un nevar saskatīt arī to, ka būtu skaidra projektu caurskatīšanas un apstiprināšanas kārtība Arhitektūras lietu pārvaldē, kā arī Ekspertīzes biroja funkcijas.

Konkreti nenosaucot vārdā atsevišķos autorus par projektēšanas darbu zemo kvalitāti, projektēšanas darbu organizācijas un neminot faktus, b. Birzīte pavisam neizprotamā kārtā pūlas novēst visu vainu par projektu zemo kvalitāti pilnīgi uz Arhitektūras lietu pārvaldi un tās Ekspertīzes biroju, kas nemitīgi un sistematiski cīnās par republikas projektēšanas produkcijas augstu kvalitāti, bet kuru pienākumos neietilpst pati projektēšana.

Mūsu rakstā laikrakstā «Literatūra un Māksla» bija teikts, ka, iesniedzot caurskatīšanai un apstiprināšanai zemas kvalitātes projektus, «daudz autori, projektēšanas organizāciju un būvētāju uzņēmumu pārstāvji uzskata, ka Arhitektūras padome savos lēmumos ir par daudz sīkumaina, tendencioza un apzinīgi neobjektīva.»

Biedre Birzīte uzskata, ka Arhitektūras lietu pārvaldes Ekspertīzes birojs rīkojas nepareizi, ja vājas kvalitātes projektus aizsūta «papildu apstrādāšanai», ir nepareizi, būtībā viņa aizstāv brāka rādotājus. Starp citu, projekta «papildu apstrādāšanas» jautājumus Ekspertīzes biroja neizmēji vienpersonīgi un tik vienkārši, kā to iedomājas b. Birzīte, bet tikai projektu rūpīgas izstudēšanas un apspriešanas rezultātā.

Projektus, ko izstrādā projektēšanas organizācijas un kas caur būvētājiem organizācijām nonāk Ekspertīzes biroja, nodod tālāk ekspertiem, lai tie dotu savu atzinumu. Pēc tam kopā ar atsauksmēm par tiem projekti nonāk caurskatīšanai Arhitektūras padomē.

Azerbaidžaniešu tautas poezijas lepnums

Visas padomju tautas, reizē ar to arī latviešu tauta, šogad atzīmē azerbaidžaniešu genialā dzejnieka un domātāja Nizami Gandževi 800. gadadienu. Latviešu lasītājam Nizami vārds buržuāziskās Latvijas laikā gandrīz vai nemaz nebija pazīstams. Orientējoties uz Rietumeiropas kultūru, buržuāziskie literatūras pētnieki nemaz neinteresējās un negribēja interesēties par Padomju Savienības tautu vēsturi, to kultūroloģisko pagātni, un dabiski, ka viņi noklusēja tādu lielisku Azerbaidžāņu tautas dzejnieku, kāds bija Nizami Gandževi, kam pieder tik redzama vieta pasaules poezijā.

Nizami lielumu nosaka tas, ka viņš bija sava laika visprogresīvāko ideju nesējs, cilvēka tiesību aizstāvis. Nistot dzīves netaisnību, visos savos darbos viņš parāda sevi kā lielu domātāju humanistu, apspiesto cilvēku aizstāvi. Dzejnieka Nizami poezija sasniedza tādas kalngalūs, ka tā ilgus gadus simtus pēc viņa nāves noteica Tuvo un Vidējo Austrumu poezijas attīstību. Viņa poēmās skanēja jauni vārdi un domas, un daudzas dzejnieku paaudzes pēc Nizami nāves sekoja savam lielajam skolotājam, tematiski atdarināja viņu.

Lai rastos priekšstats par Nizami kā novatoru, mums jāmet skats vēl dziļākā pagātnē, jāapskata poezijas stāvoklis līdz Nizami. Kaut arī no Nizami priekšteču darbiem maz kas saglabāties, daudzi no tiem gājuši zudumā, tomēr arī tie sacerējumi, kas atnākuši līdz mums, dod priekšstatu par tiem. Tā bija feodaļu pils poezija, kur darbojas nevis tauta, bet «izredzētie» varoņi. Galma lirika apdziedāja toreizējo valdnieku bezrūpīgo dzīvi, slavēja viņu un iedzēšanu dārzos no rītiem. Savā radošajā darbā viņi bija atkarīgi no galma. Viņi sacerēja odes par godu dažādiem svētkiem. Dzejniekus ārkārtīgi ierobežoja tematikas loka šaurums, un viņi, būdami atkarīgi no sava pavēlnieka, nespēja ienest dzejā svaigu tematiku un arvien vairāk un vairāk sarežģīja dzejas formu.

Citāds ir Nizami Gandževi ceļš. Un lai to redzētu, mums jāiepazīstas ar viņa dzīvi, kaut gan ziņu par to ir ļoti maz. Pēc būtības fakts par viņa dzīvi un darbību mēs smelam gandrīz vienīgi no viņa paša darbiem. Viņa dzimta pilsēta ir Gandža, kuras drupas atrodas netālu no tagadējās Kirovobadas pilsētas Azerbaidžānā. Divpadsmitajā gadsimtā Gandža bija viena no lielākajām Arana apgabala pilsētām Azerbaidžānā. Šī pilsēta atradās Gruzijas robežu tuvumā, tāpēc Gandžu ierobežoja sienas. Šinī pilsētā uzplauka amatniecība, sevišķi zīda apstrādāšana. Tā bija tik bagātā pilsēta, ka 1221. gadā spēja atpirkties no mongoļu uzbrukuma. Tikai 1235. gadā mongoļi to ieņēma un pārvērtā drupās.

Nizami piedzima apmēram 1141. gadā. Viņš ieguva ļoti vispusīgu izglītību. Viņš lieliski pārzināja arābu un persiešu valodas, filozofiju, juridiskās zinātnes, matematiku, fiziku, ģeogrāfiju, astronomiju un medicīnu. Pētnieki domā, ka visās šajās zinātnēs Nizami pieturējās pie progresīvākiem uzskatiem. To rāda kaut tas, ka viņš asi vērsās pret alkimiju, ko vēl aizstāvēja tālaika redzamā zinātnieki.

Domā, ka Nizami sāka nodarboties ar poeziju kopā ar dažādu zinātņu studijām jau agrā jaunībā, jo to viņš pats apliecina savos darbos. Ievēroja-

mais poetiskais talants un izcilās zināšanas, bez šaubām, viņam ļāva kļūt par galma dzejnieku. Bet Nizami nav, līdzīgi saviem priekštečiem, gājis šo ceļu, kaut arī mums grūti pateikt šīs rīcības iemeslus. To var izskaidrot ar to, ka dzejnieks nav gribējis zaudēt savu personīgo brīvību, ko viņš kā pilsetnieks zināmā mērā baudīja.

Bet pielaižami arī citi iemesli. Daži tālaika dokumenti netiešā kārtā liek

domāt, ka Nizami varbūt piederējis pie īpašas amatnieku organizācijas «achi» (brāļi), kas izveidoja kaut ko līdzīgu darba komūnām, kur ikviens savu izpelni nodeva kopējā kasē. Šī organizācija naidīgi izturējās pret valsts varas nesējiem, un ikvienu organizācijas biedru pienākums bija dzīvot tikai uz sava personīgā darba rēķina. Vai ikvienā Nizami darbā mēs atrodam uzskatus, kas tuvi šīs organizācijas uzskatiem.

Nizami bija dzejnieks, kas izvēlējies sev smagu dzīves ceļu. Būdam ārpus galma, Nizami savas dzejas sūtīja dažādiem valdniekiem, bet neizpelnījās redzamu atzinību. Tāpat Nizami ne vienreiz vien runā par saviem sāncensiem, kas viņu apmelo un kavē viņa popularitātes augšanu.

Ap 1173.—1174. g. Nizami nobeidza poēmu «Dārgumu pūrs». Savu poēmu Nizami aizsūtīja uz Mazāziju valdniekam Fachradinam Bechramsacham. Pēc seldžuku vēsturnieka vārdiem, šis valdnieks par Nizami poēmu izteicās: «Ja tas būtu iespējams, es visu savu valsts kasi, dārgumu aizsūtītu kā dāvanu par šo grāmatu, kura būvēta no dzejas, kas līdzīga dārgakmeņiem». Ap 1180.—1181. g. Nizami nobeidza vienu no saviem vislielākajiem darbiem — poēmu «Hosrovs un Širīna», bet vēlāk poēmas «Septiņas skaistules», «Leili un Medžnuns», «Iskanders — Name».

Trūkumā un ciešanās Nizami pavadīja savus pēdējos mūža gadus. Noteikti

nav zināms viņa miršanas gads, bet domā, ka viņš miris ap 1203.—1211. g. Nizami literarais mantojums ir visai plašs. Bez poēmām viņš uzrakstījis daudz lirisku dzejoļu, kaut gan savus slavus kalngalūs viņš aizsniedzis pateicoties saviem poēmām.

Nizami poēmām ir līdzība ar Vakareiropas viduslaiku bruņinieku romāniem. Tas izmanāms pat viņa poēmu un bruņinieku romānu sīzētiskajā uzbūvē. Taču jāatzīmē principāla starpība: 12. gadsimta Vakareiropas bruņinieku romāns pēc savas formas nevarēja sacensties ar Nizami poēmu formas pilnību. Visraksturīgākā Nizami poēmu īpašība ir tā, ka viņš savos darbos norāda viduslaikiem raksturīgo fantastiskumu un pievērsās dzīves īstenībai. Viņa darbu realistiskums nosaka to lielo vērtību. Raksturīgi, ka savās poēmās, kuras stāsta par pagātni, viņš tēlo viņa laika Azerbaidžānu. No saviem priekštečiem Nizami atšķiras ar to, ka savos darbos viņš individualizē varoņus. Ja varoņu ārējā izskata attēlojumā viņš seko senajai tradīcijai, tad psiholoģiskajā viņu atveidojumā viņš iet pavisam citu, patstāvīgu ceļu. Ja viduslaiku eposā deva statiskus varoņu tēlus, tad Nizami savus varoņus rāda kustībā, attīstībā. Savos darbos viņš parāda ļoti dziļas zināšanas par cilvēka psiholoģiju, prot attēlot vismalkākās cilvēku pārdzīvojumu nianšes.

Poēma «Dārgumu pūrs» Nizami sevi rāda kā izcilu divpadsmitā gadsimta humanistu. Šai poēmā mēs atrodam vai visu tālaika sabiedrisko slāņu priekštāvju zīmējumus: zemnieku, amatnieku, bagāto pilsētnieku, zinātnieku, bārdzīni, garīdznieku, galma dažādos ierēdņus, valdniekus utt., visus šos cilvēkus viņš parāda uz noteikta — sava laika dzīves fona. Šai poēmā Nizami parāda gatavību cīnīties par savas tēzmes laimi, ar dziļu naidu vērsās pret netaisnības nesējiem, valdniekiem despotiem.

Tikpat spēcīgu motivus, kur Nizami atsedz tautas apspiešanu zvēriskumu, mēs atrodam arī citās Nizami poēmās. Par asinaino šachu Mirzu viņš stāsta poēmā «Leili un Medžnuns». Mirza pavēl saviem bēdēm, lai viņi uzrīdina sunus cilvēkiem, kuri krituši viņa nežēlastībā. Bet starp šacha sulaiņiem atradās jauneklis, kas nelāva nevainīgus cilvēkus splotis saniknotiem suniem. Un jaunēka vārdos, kuri vērsti pret šachu Mirzu, mēs jūtam Nizami kvēlo līdzjutību pret apspiestajiem, dziļu naidu pret apspieđējiem.

Būdam sava laika izglītotākais cilvēks, Nizami vispusīgi izstudēja grieķu, arābu, irāniešu literatūru, labi zināja un mīlēja savas azerbaidžaniešu tautas folkloru. Nizami ne tikai zināja Demokrita, Sokrata, Platona, Aristoteļa un citu Grieķijas ievērojamāko priekštāvju filozofiju, bet arī izteica savas oriģinālās domas par filozofijas jautājumiem. Nizami universalisms un redzes loka plašums caurstrāvo visus viņa darbus. To ļoti labi raksturo Nizami poēma «Iskanders — Name».

Augstākais dabas produkts, pēc Nizami domām, ir cilvēks. Viņš dziļi izprata cilvēku jūtas un domas, pazina viņu ilgus un tieksmes, vēlēšanos būt brīviem un laimīgiem.

Savos darbos Nizami radīja monumentālus varoņu tēlus, kas nākuši no

viņa tautas. Tāda ir Nušabe — senās Bardas valdniece, Farchads — lielisks celtnieks, kas ar savu gara diženumu atgādina Prometeju.

Nizami augstu vērtēja brīvo darbu, uzstājās pret visu, kas nomaitā cilvēka lielumu — pret meliem, viltību, klanīšanu. Darbu viņš uzskatīja kā pienākumu pret nākamajām paaudzēm. «Neder sēt tikai seviš dēļ. No dārza, ko iestādīja priekšteči, pēcteči ievāca augļus. Visi mēs sējēji viens otra labā», — teica Nizami. Un tiešām, nepazuda bez vēsts dzejnieka iesētie graudi. Taisnības, brīvības, vienlīdzības un patriotisma idejas, ko sludināja genialais dzejnieks, vēlāk tautas aicināja cīņā par brīvību.

No Nizami nāves mūs atdala astoņi gadsimti. Bet kā visi lieli cilvēki, viņš cauri gadsimtiem iznesa savas brīvības idejas un genialos darbus, lai tie ieņemtu goda pilnu vietu mūsu tautu kultūras krātuvē.

Nizami sapņoja par ideālu sabiedrību, kur visi kopā apstrādā zemi un «sniedz ikvienam palīdzību visās lietās» un nekad «neatkāpjās no taisnības».

Nizami runāja par prātu un zināšanu spēku, kas ļauj cilvēkam valdīt par visām lietām. Viņš tiecās uz laimīgu nākotni, ko viņa tauta kopā ar visām mūsu zemes tautām pārvērtā dzīves īstenībā. Nizami bija dzejnieks, kas mīlēja cilvēci neatkarīgi no rasēm un reliģijas kultiem. Viņš tiecās, lai visas tautas dzīvotu draudzīgā saskaņā. «Miers labāks nekā strīdi un karš, jo pēdējais nes rētas un sāpes», — izteicās dzejnieks.

Lielā azerbaidžaniešu dzejnieka darbi līdz pat mūsu dienām nav novecojušies un zaudējuši savu pievilcības spēku. Tas tāpēc, ka savā jaunradē viņš tiecās uz priekšu, uz nākotni. Dzejnieks, dzīvojot drūmajos feodālisma laikos, kad visur valdīja despotiskā patvaļa un netaisnība, cerēja, ka cilvēce vienreiz aizsniegs laimi.

Ir pamats domāt, ka Nizami tam laikā bija pieejams tikai nedaudzajiem. Varbūt vēl vairāk — daudzi viņa vārdi ieguva savu nozīmību tikai tagad, socialistiskajā valstī. Vakareiropas zinātnieki Nizami darbus saskatīja apbrīnojamu meistarību, novērtēja viņa psiholoģiskās analīzes dziļumu. Bet tā gribēja dzejniekā redzēt vienkam sveša reālā dzīve.

Tikai padomju zinātnie pirmo reizi norādīja uz Nizami poēmu milzīgo sabiedrisko nozīmību, atsedza to humanistisko būtību. Lai cik arī būtu pilnīga mākslas darbu forma, bet ja šie darbi naidīgi cilvēkam, tie neizbēgami aiziet bojā. Dzīvo gadsimtos tikai tas, kas caurstrāvots ar mīlu pret cilvēku. Tieši šī mīla caurstrāvo ikvienu Nizami rindītu, pat palīdzēja viņam radīt nemirstīgos Širīnas un Farchada, Leili un Medžnuna tēlus. Tāpēc mūsu zemes tautas atzīmē Nizami jubileju kā ievērojamus visas tautas kultūras svētkus, tāpēc padomju zinātnieki un dzejnieki viņa darbus popularizē tautās. Nizami mīlēja taisnību, un padomju tauta, viņu pieminot, piemin paša Nizami vārdus:

... pasaulē uzvar tik taisnība vien. Kas taisnību sarga, būs varens arvien. ... Tu, Nizami, taisnības esībā drošs. — Pār viņu celts taisnības vainags spožs!

A. Kļava

Latvijas PSR Dramas teatra jaunie uzvedumi

Latvijas PSR Dramas teatris rosīgi iestudē divas jaunās lugas — konkursa lugu «Gaišzilais porcelāns» un Jāņa Raiņa — «Pusiidealistu». «Gaišzilā porcelāna» tema — mūsdienu pozitīvais varonis. Tajā plaši attēlota padomju lauku cīņa par Stalina piegādes un ražošanas plāna izpildīšanu. Darbība norisinās vienā no porcelāna izstrādājumu uzņēmumiem. Lugu uzved Vera Baļunas, dekorators — Voldemārs Valdmāns. Lugas sagatavošanā piedalās vadošie teatra aktieri: tautas māksliniece Berta Rūmniece, nopelniem bagātais mākslinieks Alfreds Amtmāns-Briedītis, Richards Zandersons, Alfreds Videnieks u. c. Galvenajās lomās ir nopelniem bagātais republikas mākslinieks Zanis Katlāps (inženieris Niklavs Skulte) un jaunā aktrise Dagnija Amtmāne (fabrikas direktore Benedikta Krusa).

Premjeru izrādīs Lielās Oktobra revolūcijas 30. gadadienā.

Raiņa luga «Pusiidealists», kas uzrakstīta neilgi pirms 1905. gada revolūcijas, zīmē šķiru noslāņošanu un politisko neapmierinātību Latvijā sabiedrībā pirms revolūcijas. Lugu uzved Dramas teatra māksliniecišķais vadītājs Alfreds Austrīns, režisors — Herberts Zommers, mākslinieks Rūdolfs Pīlādzis. Galvenā varoņa Ansona lomā ir republikas nopelniem bagātais skatuves mākslinieks Jānis Osis, Ansona meitu tēlo jaunā aktrise Olga Krūmiņa. Pirmizrāde decembra sākumā.

N. B.

RAKSTNIEKS LĒMANIS PIE DARBA JAUNĪSIEM

ACP kultūras padome sistemātiski rīko darbaļaužu satikšanos ar latviešu padomju rakstniekiem. Pēdējos gados tā izvērtusies par visādi veicināmu un apspeicamu pasākumu, kas gūst strādniekos, sevišķi jaunatnē, plašu atsaucību.

Mūsu rakstnieku un darbaļaužu tikšanās neaprobežojas ar Rīgu vien, rakstnieki ir bieži un gaidīti viesi arī perifērijā, Latvijas pilsētās un kultūras centros.

22. septembrī ACP strādnieku centrālās klubs kultūras nama telpās bija organizējis strādnieku tikšanos ar rakstnieku Indriķi Lēmani. Plašās telpas bija pilnas klausītāju, starp kuriem lielā skaitā bija daudz amatniecības un arodskolu jaunieši.

Par Indriķi Lēmani un latviešu padomju rakstnieku uzdevumiem jaunnes literatūras nozarē runāja rakstnieks Jānis Grants. Pēc tam rakstnieks Lēmanis nolāsīja savu stāstu «Karogs» un pastāstīja jauniešiem par saviem radošajiem nodomiem jaunātes literatūras laukā, kā arī īsumā par iespēšanai nodot jaunātes grāmatu «Pa dziesmas ceļiem».

Koncerta daļā Radiokomitejas koris diriģenta T. Kalniņa vadībā dziedāja padomju un latviešu tautas dziesmas. Vakars guva klausītājus atsaucību, no mācībām un darba gaidīta atnākušie darba jaunieši pasniedza rakstniekam ziedus un izteica vēlēšanos tikties ar viņu biežāk.

PAZIŅOJUMS

Latvijas Padomju rakstnieku savienības klubā (Kr. Barona ielā 12) otrdien, 30. septembrī, pl. 18 K. Krauliņa referāts: Marksisms-lenīnisms kā rakstnieka radošā darba pamats. Pēc referāta debates. Aicināti ierasties visi interesenti.

Rakstnieku savienības klubs

kurās sastāvā ieiet labākie republikas arhitektūras meistari.

Arhitektūras padomes lēmumi iegūst spēku tikai pēc Arhitektūras lietu pārvaldes priekšnieka apstiprināšanas. Gadījumos, kad projektu dokumentācijai ir zema kvalitāte, Arhitektūras lietu pārvalde ne vien tos nosūta «papildu apstrādāšanai», bet noraida pavisam.

Sai apstākļi ir viens no Arhitektūras lietu pārvaldes, Arhitektūras padomes un Ekspertīzes biroja pamata uzdevumiem, t. i., uzdevums rūpīgi izdarīt projektu produkcijas izlasi, nepielaujot kapitālā celtniecībā zemas kvalitātes projektu realizēšanu.

Biedres Birzītes domas par etalona izlaidumu ir pareizas, bet pieņem, ka tas kļūtu par «panaceju projektēšanas nozāres darbiniekiem, būtu noderīgs itin visiem projektēšanas un projektu lēmumu daudzveidīgiem un vispusīgiem gadījumiem un veidiem, nozīmē pazemināt visu projektu un to tehniskās noformēšanas radošo darbu līdz līmenim un šablona līmenim.

Etalons var lietderīgi noderēt vienīgi projektū apjoma un sastāva ziņā, to noformēšanai un izstrādāšanai, bet projektu idejisko saturu, kā arī arhitektoniski mākslinieciskos, tehniskos un ekonomiski pareizos projektu lēmumus etalons nevar atsvērt.

Biedres Birzītes apgalvojums, «ka Arhitektūras lietu pārvaldes ekspertīzei ienāk dokumentācija, kas vispārīvir zemas kvalitātes, nolaidīgi noformēta un bez nepieciešamā pētnieciskā un ekonomiskā rakstura pamatojuma (piemēram, pilsētas tīrli Latvijas daudzās lielākajās pilsētās, pilsētu izbūves plānošana)» — ir nepamatots un nepelnīti ņmet ēnu uz visām republikās projektēšanas darbu organizācijām, uz visiem projektētājiem un labas kvalitātes projektiem.

Neapstrīdami, ka ar projektēšanu Latvijas PSR vēl tālu nav viss kārtībā un daudzu projektu kvalitāte vēl nav augsta. Birzīte nav atradusi par vajadzīgu izstudēt jautājumu tieši uz vietas, Arhitektūras lietu pārvaldē, un vēltījot rakstu šai ļoti aktuālajai tēmai, to uzrakstījis pēc citur saklusītā. Par arhitektūras tehnisko bibliotēku, ko piemin b. Birzīte, jāsaka, ka Arhitektūras lietu pārvalde izveidojusi nelielu, bet tomēr tādu bibliotēku, kuras pakalpojums izlieto un var izlietot arhitekti, inženieri projektētāji u. c. Bibliotēkas rīcībā ir vērtīgas grāmatas un žurnāli — krievu, latviešu u. c. valodās, modernu un antikvāru tipu projektē, tipu konstrukciju albumi u. t. t. Sameklēts un savākts pirmskara arhitektūras tehniskās bibliotēkas fonds, ko palāban nodod Arhitektūras lietu pārvaldes rīcībā.

Bez tam darba atvieglošanas nolūkos pārvalde izstrādāja projektēšanas nozāres darbiniekiem un nodeva iespēšanai krievu un latviešu valodās: 1947. gada celtniecības tipu namu katalogu, vairākus svarīgāko un vadošo materiālu kopojumus, tami skaitā arī projektēšanas normas.

Sagatavošanā atrodas vesela rinda darbu arhitektūras jautājumos.

Arhitektūras padome bez tekošiem jautājumiem nesen apsprieda tik aktuālus jautājumus kā dzīvojamu, savlaicīgu ēku un pilsētu plānošana, biedrisko ēku un pilsētu plānošana, kuriem jāklūst par vadošiem tālākā projektēšanas darbu attīstībā mūsu republikā. Attiecībā uz tehnoloģiskās projektēšanas nodošanu no projekta organizāciju pārziņas ministriju un resoru tehniskajām nodalām, kāds ir b. Birzītes priekšlikums, jāsaka, ka tam nevar piekrist.

Ar rūpniecības uzņēmumu tehnoloģisko projektēšanu nodarbojas parasti attiecīgā profila inženieri tehnoloģi

ciešā kontaktā ar arhitektiem un konstruktoriem.

Piemēram, teatra, skolas, pirts, ārstniecības iestādes u. t. t. tehnoloģisko procesu parasti izstrādā ēkas projekta autors — arhitekts. Arhitektam ar rūpniecības uzņēmumu tehnoloģisko projektēšanu patstāvīgi nav jānodarbojas, bet, ja viņš ar to nodarbojas, tad šis nenormālais stāvoklis jānovērš.

Tehnoloģiskā projektēšana, atrauta no pārējām projektu daļām, principiāli nepielaujama, jo pat jau apvienotā darbā nereti atgādās koriģēt tehnoloģiju atkarībā no konstruktīvās arhitektūras un plānošanas atrisinājuma un — otrādi. Atraujot tehnoloģisko projektēšanu no visa projekta kompleksa, tas var pārvērsties akadēmiskā darbā, kas atrauis no konkrētiem noteikumiem un reālās dzīves īstenības.

Bēdīzot vēl viens ievērojams ciniņš fakts: pāršērējies apstākļos, kad noteikt stingra pārvaldes aparata štatu normēšana, ražošanas personāla pārceļšana ministriju un resoru štatos tuvākajā laikā praktiski nerealizēsim, jo vairāk tāpēc, ka ražotāja personāla uzturešanas izdevumi iekļaujas projektēšanas līmiu rēķinā, bet ministriju un resoru štata darbinieku uzturēšanas izdevumus sedz no budžeta.

Nobeigumā nepieciešami atzīmēt, ka projektēšanas organizācijām, Latvijas PSR ministrijām un resoriem, bet sevišķi Arhitektūras lietu pārvaldei jāpārvar lielas grūtības, cenšoties panākt labāku kvalitāti projektēšanas darbā.

Priekšā vēl lielāki un sarežģītāki uzdevumi, tāpēc veselīga kritika, katra palīdzība un padoms radošā, tehniskā un organizācijas darbā, kas veļtīs projektu darbu kvalitātes uzlabošanai, termiņu saīsināšanai un izmaksu pazemināšanai, pēlna vislielāko interesi.

Arch E. A. Minuchins

VALSTS LEĻU TEATRS JAUNAJĀ SEZONĀ

25. septembrī Valsts Leļļu teatris atklāja savu ceturto darbības sezonu ar tautas dzejnieka Jāņa Raiņa saulgriežu pasaku «Zelta zirgs».

Ja divi pirmie darbības gadi bija tikai teatra veidošanās un pirmās lūdzības «Laiunā vārņa», «Kaštanka» un «Brīnumgriezņš» uzskatāmas par vairāk vai mazāk izdejušām mēģinājumiem, tad jau pagājušajā sezonā Leļļu teatris isti atrada savu vietu padomju bērnu teatru vidū un ar saviem labākajiem inscenējumiem — «Zelta zirgs» un «Sun-jat-sens» tiklab iedzīvis, kā mākslinieciski attaisnoja savu eksistenci, nosprauda drošu nākamās darbības līniju.

Valsts Leļļu teatris ir pirmais un pašreiz vienīgais leļļu teatris Latvijā. Kā tādām tam pašam vajadzēja audzināt savus leļļu skatuvei īpatnējus režisorus, dekoratorus un aktierus. Tagad šie kadri jau ir: Valsts Leļļu teatru darbojas patstāvīgi režisori — Jānis Zīgurs, Pēteris Vasaraudzis un Vera Čirule, izaugusi spējīga aktieru saime, kas labi pārvalda grūto leļļu tehniku — Alberta Daļa, Hilda Zigure, Sofija Demjanova u. c. Paraleli darbojas latviešu un krievu ansamblis.

Pirmais jaunuzvedums, ko redzēsim oktobra sākumā, būs Tarachovskajas apstrādātā krievu pasaka «Ar lidakas pavēli». Luga nes progresīvas idejas un

ir asa satira par cara un viņa galminieku aprobežotību.

Oktobrī Leļļu teatru skatīsim arī Defo «Robinsonu», ko pārstrādājis un dramatisējis Jānis Zīgurs, uzsvērdams kolektīva darbu un naciņu draudzību. Oktobra socialistiskās revolūcijas 30. gadadienai teatra latviešu ansamblis sagatavo Leona Fraegles pasaku lugu «Runga iz maisa». Pareizi parādīt mažoz lauku dzīvi kapitalistiskajā iekārtā, izcelt darbu, godīgumu un jaunātes tieksmes pēc labākas dzīves, tās ir inscenētāja Pētera Vasaraudža galvenais uzdevums. Par padomju cilvēku krietnumu, mūsu Dzimtēnes bagātību un krāšņumu stāstīs Stalina premijas laureāta Pāvila Bažova Uralu teika «Sudraba nādziņš», ko Leļļu teatrim dramatisējis Bruno Saulītis.

Pēdējais jaunuzvedums šai gadā — Marka Boguslavskā «Laimīgo zemē». Luga tēlots indiešu jaunekļa ceļojums pa Padomju Savienību, lielā tautu draudzība un viesmība, socialistiskās iekārtas pārākums par kapitalistisko.

Paraleli latviešu ansamblim lugas «Sudraba nādziņš» un «Laimīgo zemē» iestudēs arī krievu trupa.

Bez minētajiem novitatēm Valsts Leļļu teatra repertuārā paliks iepriekšējās sezonas labākie inscenējumi: «Zelta zirgs», «Sun-jat-sens», «Pasaka par kōklētāju», «Buratino piedzīvojumi» un «Tips un Taps».

B. S.

AKADEMIKA PROF. DR. A. KIRCHENŠTEINA 75 GADI

Daži atzinumi

Mēs, padomju laudis, cilvēka mūžu — ne vien otra, bet arī paši savējo — vērtējam citādi, nekā tas bij parasts vecajā buržuāzijas pasaulē.

Vecās pasaules cilvēks parasti lenāca dzīvē, kas bij jau tik pilna un pārpildīta, ka katru jaunu pienācēju tur uzskatīja par lieku, arī viņš pāts sajūtās neērti. Katrā ziņā viņam nācās ar elkonjiem pabīdīt nost tos, kas bij jau priekšā, lai arī sev atbrīvotu vietu un ceļu lielajā drūzā. Un tā viņš nodziļoja savu dzīvi šajā pūlī, kur ikviens centās aizsteigties otram priekšā, lai iegūtu sev ērtāku gabaliņu uz šīs mūsu plašās zaļās zemes, ko iegūšanas kāre un nežēlīgā savstarpējā konkurence bij padarījusi tik šauru, ka cits citam minā uz kājam un visiem kopā pietrūka gaisa, ko elpot.

Un ja nu tāds dzīvē cauri iznurdzījis cilvēks — bieži vien ar lielkiem sāniem un lielākām vai mazākām skrumbām savā fiziskajā augumā un tāpat garīgajā personībā — mūža norieta puse varēja apmesties siltā nebraucētā ģimenes līdā un mierā un pieticībā nodzīvot savus pēdējos gadus, tad tā bij pati laimes pilnība. Tā sajūtas viņš pats, un tā domāja visi citi ap viņu.

Protams, es jums šē tēloju parasto buržuāzisko cilvēku, vecās pasaules inteliģentu, vienu no tiem daudzajiem tūkstošiem, kuru dzīves vienkāršība pelnīti ritumā tik apbrīnojami vienādas, ka atšķirība tur tikai ar ūgumi sameklējama. Es negribu noliegt, ka arī vecajā pasaulē bijuši savi priekšgājēji viri, kuru doma un darbs centās šo pašu šauru dzīvīti virzīt uz priekšu, tas ir, padarīt ērtāku un plašāku, līdz tam robežam, kādas pielāda kapitalistiskā iekārta un privatīpašnieciskās sabiedrības intereses.

Mūsu Padomju Latvijas mūžs ir tikai septiņi gadi. Viņas inteliģences jaunā audze tikai vēl patlaban veidojas. Ja tomēr mūsu zemes atjaunošanas darbs pēc hitlerisma sagrāves tik spīdosi veicas, ja socialistiskās celtniecības tempā mēs ejam brālīgo republiku pirmajā rindā, tad svarīgs nopelns tur tai vecākās inteliģences daļai, kura ar savām zināšanām un plašajiem piedzīvotumiem tik leģendāri mērā sekmē mūsu valsts stiprumu, mūsu tautas augsmi, mūsu zinātnes un visas gara kultūras uzplaukumu. Šie padomju cilvēki izceļas vēl ar to, ka augdami un izglītojamies kapitalistiskās pasaules apstākļos, tie nav nogrimuši buržuāziskās intereses šaurumā un līdz ar to neapzināti sociālu atzīnu sēkli. Tie ir cilvēki, kuriem nemitīgi augo un attīstās par tādām nemitīgi augošām un attīstāmām vecākās padomju inteliģences cilvēkiem, tad te vispirmā vietā mums jāprofors A. Kirchenšteins. Ja viņš pats atskatās uz saviem 75 mūža gadiem, tad redz tur 75 lielus, drošus solus, kas leminis dzīlas, neizdzēšamas pēdas mūsu dzimtenes stiprībā zemē. Šie soli nemitīgi ved augšup un pāri lielam plašumam un daudzām darba laukiem, kuros profesors Kirchenšteins ir apstājies un kur vēl ilgi būs redzamas viņa personības iezīmes.

Katras izcilas personības raksturīgākās īpašības tiklab zinātnē, kā citos gara dzīves novados ir nerimstīga dzina pašizglītība un paškopšana, un tad savu sasniegumu izlietojums sabiedrības labā. Prof. Kirchenšteins jau studenta gados nav domājis tikai par diploma iegūšanu un personīgu karjeru, bet padziļinājis savas zināšanas tiklab no grāmatām, kā no praktiskās dzīves pieredzes un paša patstāvīgiem pētījumiem iegūtais zinātniskais grāds viņu neapmierina — vispār grādiem un tituliem viņš visā savā mūžā nav piegriezis galveno vērību, bet meklējis aiz tiem cilvēku ar tā konkrēto saturu. Tāpēc vēlāk emigrācijas trimdas vienpadsmit gadus viņš lielāko tiesu pavadīja, papildinādams savu izglītību pie ievērojamu ārzemju zinātniekiem un izkropdams sava paša daudzpusīgas pētniecības metodes. Ievērojama īpašība ir tā, ka prof. Kirchenšteinu neapmierina viena noteikta disciplīna, viņš cenšas aptvert arī citas nozares, kas robežojas ar to, tā ka droši var teikt — starp mūsu izcilākajiem medicīnas zinātniekiem grūti būs atrast otru ar tik plašu apredzes loku un tādu autoritāti tiklab principālajās pētniecības problēmās, kā ārstniecības praktiskajos jautājumos. Arī šajā zinātniskajā profesijā prof. Kirchenšteins palicis uzticīgs savas personības pamataraksturam — nemitīga jaunmeklētāja un tālārgājēja dzīve. No tā zinību fonda, kas viņam uzkrājies Tērbatā un ārzemju universitātes, ir radusies impozanta — irkne speciālu teoretisku rakstu dēžādās Eiropas tautu valodās. Bet jau buržuāziskās republikas laikā prof. Kirchenšteins pievērs vislielāko uzmanību tam, kas notiek aiz šovinistu uzceltā kiniešu mūra Socialistiskās Padomju valsts zinātnē. Atgriezies no kādas ekskursijas uz turieni, viņš publicē pārskatus par saviem iespaidiem un novērojumiem, tie ar savu objektivitāti, pat ar sajūsmu par visu redzēto un piedzīvoto, ir pilnīgi pretstats tiem žultainā naida un melu pilnajiem pamfletiem, ko publicē reakcionārie pilsoniskie un socialdemokrātiskie ekskursanti. Kad evakuācija pēc 1941. g. prof. Kirchenšteins rodas iespēja nodibināt tiešus un ciešus sakarus ar padomju zinātniekiem un zinātni, viņš ar vislielāko cieņu, pat aizrautību stāsta par jaunajām pētniecības metodēm un sasniegumiem, kas ne vien papildina un pavairo viņa ārzemēs uzkrātās zināša-

*
Tautas rakstnieks
Andrejs Upijs

nas, bet atver zinātniskajai izziņai un atziņai pavisam jaunus ceļus un jaunus perspektīvas, kurām viņš pievēršas ar visu sava temperamenta dedzību. Prof. Kirchenšteins noder par gaišu paraugu visai latviešu zinātnieku jaunajai audzei. — viss viņa mūžs māca tai vien: nekad neapstāties pašapmierinātībā un neapsīkt profesijas rutinā, bet nerimstīgi meklēt, nemitīgi augt līdzīgai tautai un tās vajadzībām. Šajā pastāvīgajā augsmē šķiet atslēga tai nepārtūktai jauneklībai, par ko prof. Kirchenšteinu šodien apbrīno visa latviešu sabiedrība.

Prof. Kirchenšteina 75 gadi māca arī to, ka katrā zinātnes nozarē tikai tad gūst īstu vērtību, ja tā nepaliek vien laboratorijā un speciālos žurnālos, bet atrod veidu un ceļu, pa kuru pārvēršas par dzīves un kultūras cēlāju un virzītāju faktoru. Padomju valsti neviena zinātne nepastāv pašas zinātnes, bet gan tautas vajadzību labad. Katras zinātnes vērtību nosaka tas mērs, kādā tā kalpo tautas un valsts interesēm. Raksturīgi, ka prof. Kirchenšteins ne tik vien šāda atzina, bet arī dzīves tieksme to piepildīt bijušas jau agrā jaunībā, sen pirms viņa iesaistīšanās lielajā padomju zinātnes vērienā. Bez medicīnas viņš studē arī dabas zinātnes un socioloģiju, tā paplašinādams savu izziņas lauku līdz tautu saimnieciskās un sabiedriskās attīstības aptverošiem novadiem un atradams tur pamatu un to isto ierosmi saviem bakterioloģiskajiem, it īpaši tuberkulozes pētījumiem sakarā ar tiem sociālajiem apstākļiem, kur atrodams cēlonis un avots nabadzīgo ļaužu slāņu postīgajām slimībām. Tā medicīna dabiski izveidojas par plašu zinātnisku ieroci sociālās higiēnas nolūkiem ne vien tautas ārstēšanā un veselības kopšanā, bet galvenā kārtā šīs veselības aizsargāšanā pret slimībām un to nehiģienisko apstākļu novēršanā, kas rada slimības un veicina to izplatīšanos. Sen zināmo patiesību, ka spēcīgs cilvēka organisms pats ir visdrošākais un dabiskākais aizsargs pret apdraudētajām likstām, prof. Kirchenšteins no vienkārtas medicīniskās doktrīnas ir pūlējis pacelt par visas sociālās higiēnas un tautas veselības kopšanas darba pamatu un iezes punktu. Šī centrālā ideja viņu loģiski kārtā novedusi pie vitamīnoloģijas, un viņa nozārē prof. Kirchenšteins ieņem vienu no vispirmajām vietām Padomju Savienības zinātnieku starpā.

It sevišķi pazīstams plašā mērogā prof. Kirchenšteins tika Tēvijas kara laikā, kad tautas uztura un veselības jautājums tiklab frontē, kā aizmugurē bij viens no vissvarīgākajiem. Par izcilām sasniegumiem šajā ziņā prof. Kirchenšteins apbalvots ar augstāko atzinības zīmi.

Patlaban, Padomju Latvijā, prof. Kirchenšteins stāv mūsu zinātniskās pētniecības un zinātniskās izglītības darba priekšgalā — var droši teikt, ka viņš vada visu mūsu zinātnes dzīvi. Viņš māca jauno paaudzi abās mūsu augstskolās, pārzina pētniecības institūtu un citas iestādes. Ar Zinātņu Akadēmijas nodibināšanu latvju zinātnieku darbs ir koncentrēts un sistematizēts, un levērstis tik plašā vērienā, par kādu prof. Kirchenšteins jau gadiem neatlaidīgi domāja. Tagad viņš ar savu bagātīgo zināšanu krājumu, milzīgo pieredzi un autoritatīvo personību sekmē ne vien Akadēmijas daudzo institūtu pētnieciskā darba paša koordināciju, bet arī šī darba plašu un ātru izlietojumu tautas un valsts praktiskā vajadzībā. Ja Padomju Latvijas zinātne neaudzdos gados sasniegusi tik ievērojamus panākumus, tad tur vislielākie nopelni ir prof. A. Kirchenšteinsam.

Bet zinātne aizņēmusi tikai pusi no prof. Kirchenšteina 75 gadiem. Viņam no jaunības laikiem ir pieticis spēka ar visu savu mīcītā vīra personību allaž iekļauties arī tautas sabiedriskajā, politiskajā un kultūras dzīvē. Un neredzam te atkal nevienam no tiem abiem dzinuliem, kas parasti izvērš buržuāzijas pasaules sabiedriskos darbiniekus — proti, godkāri un savtīgas intereses. Prof. Kirchenšteins par sabiedrisku darbinieku ir kļuvis aiz sava impulsīvā temperamenta un neizsīkstošās enerģijas tieksmes dzīvot pēc iespējas plašāku un ideju bagātāku personīgo dzīvi un jo bagātāku viņš to sajūtis tad, jo vairāk no tās atdevis prom darbam savas apkārtnes un tautas labā. Un tad vēl no pašas jaunības viņš ir apzinājies to, ko apzinās ikkatrs cietāka rakstura un lielāka vēriena cilvēks — pienākumu strādāt savai tautai, tai tautai, kas ar smagām cīņām ir lauzusies no kaipības un tumsas uz brīvu nākotni. Tāpēc ir pilnīgi dabīgi, ka slavenajā 1905. gadā, tautas atsvābināšanās kustības rīta cēlienā, prof. Kirchenšteinu redzam pašā cīņu muti. Līdzītiem pirmrindniekiem viņš nejaudāja kā Raiņa tēlotais filistrs — vai tā nevar karjeru sabojāt. Viņš sabojāja savu karjeru pagalam, ilgos trimdas gados dabūja pārdzīvot visu to, ko izbaudīja no cariskās despotijas vājātie Krievijas un Baltijas revolūcionāri. Pīkta gada politiskās tradīcijas viņam allaž palikušas cietas un dzīvas. Vajag pazīt prof. Kirchenšteinu tik tuvu un tik ilgus gadus, kā

man bijusi tā izdevība, lai zinātu, cik augstu vērtējams šis vīrišķīgais, sirdi un dzīvi iesakņotais demokratisms.

Ir pilnīgi saprotami, ka atsvābināšanās kustības vadītāja Leņina-Stalīna partija un tauta 1940. g. taisni prof. Kirchenšteinu izvēlējās tam augstajam un atbildīgajam postenim, kuru viņš ieņem no Padomju Latvijas sākuma līdz šai dienai. Tur tiešām bij vajadzīgs cilvēks, kas glabātu sevi tautas demokrātijas labākās tradīcijas un varētu ar tām organiski leaugt jaunajā socialistiskajā iekārtā. Prof. Kirchenšteins to ir iespējis dabiski un loģiski, uz to viņu bij sagatavojusi visa viņa gaisā pagātne. Viņa popularitāte tautā ir nemitīgi augusi, it sevišķi par Tēvijas kara gadiem. Neokāmi viņš ticēja taisnās lietas uzvarai un fašisma satricīsmei. Kirova un Maskavā viņš izlietoja visus savus spēkus un autoritāti, lai mudinātu un uzturētu tautā spēcīgu cieņu garu aizmugurē un frontē. Apmeklēja mūsu strēlnieku pozīcijas, rezerves nometnē un it sevišķi Udēlnajas aptūtas mājā, rūpēdamies par viņu apgādi un pārtiku, kam pēc viņa ieskaista tikpat svarīga nozīme kā apgādei ar ierociem. Maskavā katru reizi sastapa pie viņa cilvēkus no frontes vai no evakuētajiem latviešiem — tie māca ne tikai šādu vai tādu palīdzību meklēt, bet arī vienkārši pastāstīt, kā zināmā centrā vai novadā mūsu ļaudis strādā, kā aug darba un cieņas spars un kā līdzīti tam aug pārliecība fašisma satricīsmei un drīzai Latvijas atbrīvošanai no hitleriešu jūga.

Daudziem nebūs zināms, ka prof. Kirchenšteinsam piekrita svarīga loma, arī apkarojot melīgo propagandu, kas centās nomelnot mūsu tautu un tās valdību ārzemnieku acīs. Prof. Kirchenšteinsam ne vienreiz vien nācās cīnīties ar presē apgāzti kādā Franča Baloža vai tamlīdzīga fašistu aģenta samurgojumus un pastāstīt patiesību par viņu padomju zemī un tās cilvēkiem. Citreiz abi kopīgi rakstījām tādu atspēkojumu, tāpat kā periodiski sniedzām ziņojumus Padomju Informācijas biroja vietējam un starptautiskaj nodalījam.

Ar sevišķu patiku varu atzīmēt to, ka zinātnieks un pētnieks prof. Kirchenšteins arvien tuvs bijis latvju mākslai un latvju literatūrai. Reti kāda novitate operā vai teātri būs pagājuši bez viņa. Kā Augstākās Padomes Prezīdija priekšsēdētājam viņam diezgan bieži nākas rīkot lielākas vai mazākas sanāksmes — no laika gala ticis par tradīciju, ka skan, vārda un skatuves mākslinieki tur allaž ieņem redzamu vietu. Atceros, ka uzmanīgi sekodams notikumiem frontē un allaž apsvērdams jaunus smagos uzdevumus, kas mūs visus sagaidīs pēc atgriešanās fašistu sagrautajā Rīgā un izpostītajā zemē, prof. Kirchenšteins ar smagām bažām allaž pieminēja savu grāmatu krājumu, no kura pilnīgi pareizi neceļēja nēko vairs atrast. Visu pēdējo laiku Maskavā vēl dzīvodams, viņš izlietoja katru brīvo stundu, apmeklējams antikvāriatus un citas grāmatnīcas un iegādādams visu, kas viņam mājās varētu noderēt. Un kad 1944. g. pirmajā oktobrī uzskām atpakaļceļojumu uz dzimteni, smagāji automašīnā, kas veda mūsu mantas, trīs ceturtdaļas kravas aizņēma profesora lielās grāmatu kastes.

Kā grāmatu un grāmatu rakstītāju draugs prof. Kirchenšteins mums palicis atmiņā no laika gala. Buržuāziskās republikas laikā mums rakstniecībā un visā literatūras dzīvē pastāvēja divas strāvas un divi nogrūpējumi — tautiski reakcionāris un demokrātiski progresīvais, kas krāja un audzēja spēkus nākamajam lielajam laikmetam. Prof. Kirchenšteins allaž un vienmēr bij mūsu pusē un ar mums, tāpēc arī pa kara laiku un tagad atbrīvotā dzimtenē Rakstnieku savienība vienkārti un dabiski ieskaista viņu savējos un nevar iedomāties, kā rakstnieku kongresi un pat plenumi varētu notikt bez viņa klātbūtnes. Vienkārti un dabiski iznāca arī tas, ka prof. Kirchenšteinsam Maskavā piekrita nozīmīga loma latviešu padomju rakstnieku satuvīšanās ar lielās brāļu tautas literatūras dzīves vadītājiem.

Apskaujami bagātus 75 neatlaidīgas darba gadus ir nodzīvojis prof. Kirchenšteins. Varam tikai vēlēties, lai katrs no mums savējos nodzīvotu tikpat intensīvi un raženi un tad vēl sajutos tikpat žirgts un dzīvespriecīgs kā viņš.

Dailes teātra viesizrādes Maskavā deva vairākus paliekošus atzinumus, kas jūtami veicinās mūsu teātra mākslas tālāko attīstību.

Viesizrādes notika trešajā gadā pēc Latvijas atbrīvošanas no vācu okupācijām. Drupas un postaužu mēs toreiz atradām latviešu mākslas pasaulē. Izlaupīti, izdemolēti bija mūsu teātri, sagrauti radošie kolektīvi, darbs bija jā-sāk no gala. Taču nesalauzta vācu posta naktī bija pārcietusi latviešu mākslas darbinieku labākā daļa — cieši pieķērusies savai dzimtajai zemei, tā sagaidīja atbrīvošanas dienu. Latvijas PSR Dailes teātris bija viens no pirmajiem, kas sapulcināja savus radošos kadrus darba spējīgā kolektīvā, kas bija ticējās padomju ieroci uzvarai. Teātra viesizrādes bija ziņojums Maskavai — ka neizdevās vācu varmācīgie plāni sagraut, iznīcināt latviešu mākslas dzīvi, ka spēcīga, pilniskanīga tā atpaukusi padomju ideju dzīvošajā gaismā. Blakus teātra mākslinieciskajiem panākumiem šis politiskais atzinums bija viens no gaivenajiem, par ko Maskavas sabiedrība apliecināja savu dziļo prieku un gandarījumu. Tie bija ap. a. u. s. sveiciens latviešu tautai, kas stipri izgājusi uz padomju dzīves ceļa, kas skaidrām acīm un dedzīgām sirdīm let lielajā dzīves celšanās darbā.

Teātra viesizrādes notika gadu pēc VK(b)P CK vēsturiskajiem lēmumiem par literatūru, par dramatisko teātru repertuāru. Mēs varam šodien nemaldīgi sacīt, ka vienīgi pateicoties šiem lēmumiem mēs šodien redzam savu mākslas dzīvi droši nostājušos uz padomju mākslas stiprājiem pamatiem. Dzīla atbīdība padomju tautas priekšā, neatlaidīga mācīšanās un tās bagātās pieredzes apgūšana, ko sakrājis krievu padomju teātris, vadošo norādījumu pildīšana, kas izteikti lēmumos, nodrošināja latviešu teātrim sekmes vispirmās šāda ievērojama uzdevuma veikšanā kā padomju zemes ģenialo vadonu Leņina un Stalīna tēlu radīšana pirmoreiz uz latviešu teātra skatuves — Pogodina «Kremlja kurantos» Latvijas PSR Vaists Dramas teātri.

Latvijas PSR Vaists Dailes teātris radikāli pārkārtīja savu repertuāru politiski, izsvītvoja no tā idejiski bezvērtīgus inscenējumus un pievērsās padomju lūgā kā sava radošā darba īstajam pamatam. Gada laikā uz šī teātra skatuves parādījās inscenējumi «Par tiem, kas jūrā», «Pasaka par patiesību», «Uzvarētāji». Visi šie iestudējumi kļuva par centrāliem notikumiem latviešu teātra dzīvē aizvadītajā gadā. Teātris apliecināja ka spēj sekmīgi risināt galveno problēmu — radīt uz skatuves pārliecinošus padomju cilvēku tēlus. Turklāt darbs ar padomju tēmu pārdzīvē teātrim mācīties dziļi atklāt progresīvās idejas arī klasikas darbu iestudējumos, kas jo īpaši izpaudās Raiņa monumentālās dramās «Uguns un nakts» jauniestudējumā. Pirmo reizi Raiņa revolūcionārā doma, kas dara nemirstīgu šo darbu, izpaudās uz skatuves ar tādu skaidrību un pārliecības spēku. Par šo iestudējumu teātra izcilāko pārstāvju grupa saņēma Stalīna pirmienu.

Teātra viesizrādes šādā nozīmē bija ziņojums Maskavai, ka latviešu teātris veidojas un aug par īstu padomju teātri, ka Partijas Centrālās Komitejas vēsturiskie lēmumi kļuvi par viņa darba programmu, ka šo lēmumu gaismā teātris nemaldīgi turpinās savu tālāko gaitu.

Dailes teātra viesizrādes pirmo reizi izveda latviešu teātra mākslu ārpus šauri nacionālā loka lielās padomju zemes auditorijas priekšā. Tas ir notikums ar vēsturisku nozīmi. Apliecinādams savu skatuves mākslinieku izcilos talantus, Dailes teātris tai pašā laikā iepazīstināja Maskavas skatītājus ar Raiņa ģenialo dramaturģiju, šajā nozīmē veikdams pirmreizīgu darbu. Ar dziļu gandarījumu mēs redzējām, ka Raiņis ielet padomju tautu nemirstīgo patiesības sludinātāju lielajā pūlī, ka viņa kvēlās revolūcionāras domas šodien nekā nav zaudējušas no savas aktualitātes.

Tāpat Dailes teātris iepazīstināja Maskavas skatītājus ar latviešu padomju dramaturģijas pirmajiem sasniegumiem. Viļa Lāča «Uzvaras» panākumi Maskavā mums jo sevišķi dārgi, jo Dailes teātra inscenējumā šī luga bija patiesīgi stāsts par latviešu tautas varonīgo cīņu pret vācu varmākām Lielā Tēvijas kara gados.

Dailes teātra viesizrādes tādējādi ap-

liecināja, ka latviešu teātra kultūras pamatā ir spēcīga, dziļi idejiska dramaturģija, ar kuru kopā audzis un veidojies latviešu teātris. Šis atzinums jo īpaši svarīgs, jo ar to saistīta arī turpmākā mūsu teātra attīstība. Dailes teātrim vienmēr bijusi visciešākie radošie sakari ar izcilākajiem dramaturģiem — jāturpina un jāattīsta šī vērtīgā tradīcija, lai uz Dailes teātra skatuves vienmēr runātu dzejnieks, kas kvēliem, ledvesmas pilnīem vārdiem apliecinātu padomju dzīves patiesību.

Latvijas PSR Vaists Dailes teātris savos inscenējumos vienmēr meklēju izteiksmīgu, krāsainu formu, cinītie pret rutīnu, sastingumu skatuves mākslā, pret sausu ikdienību, naturalismu. Aizvadītajos gados šie meklējumi teātri dažkārt aizveda arī maldīgu gaitā, kad idejiski nabadzīgas, seklas lugas teātris ar savu inscenējumu spožumu dažkārt vērtīgi lūkoja pacelt patiesības augstumā. Buržuāziskās Latvijas gados, kad brīva revolūcionāra doma bija nodzīta pagrīdē, teātris ar ārējās formas revolūciju centās izteikt protestu pret garīgo sasmakumu, atpakaļrāpību, kas raksturoja toreiz valdošās buržuāzijas mākslu.

Dzīla ticība cilvēces progresam nekad nav nodzīsiusi uz šī teātra skatuves, kaut arī ārējā forma dažkārt bija vienīgais līdzeklis, kā to apliecināt. To redzēja un saprata latviešu darba tauta — viņa uzticējās Raiņa un Smilģa radītajam teātrim, vienmēr vēltījusi tam savas simpatijas un atsaucību. Latviešu teātra mākslā aizvadītajos gados Dailes teātris bija progresīvākais kolektīvs, ko darba tauta vienmēr uzskatīja par savu. Teātris izveidoja savu īpatnējo inscenējuma stilu, ko vispirmāk raksturo romantisks pacēlums aktieru spēlē, gaismas, krāsu, muzikas apvienošana un paklausana izrādes kopīgajam uzdevumam, lugas vadošās domas pasvitrota izvēlēšana. Latviešu teātra mākslas vēsturē Dailes teātrim jau pieder izcila, patiekoša vieta, peiniiti latviešu tautu viņu uzskata par savas kultūras lepnumu. Ar gandarījumu mēs šodien konstatējam, ka Dailes teātri Maskava atzina par visās padomju kultūras ievērojamu sasniegumu.

Meklējumi un darba gados krātā pieredze jūtami atviegloja teātra nostāšanās uz droša padomju mākslas ceļa. Jau pirmajā padomju varas gadā pirms kara teātris ar Slāvina «Intervencijas» un Ivanova «Brunuveciena» inscenējumiem apliecināja, ka tā izteiksmes līdzekļi spēji dziļi un iedarbīgi atklāt padomju dzīves idejas, radīt uz skatuves patiesus padomju cilvēka tēlus. Pēc vācu okupācijas moku rakts, kas nenoliedzami atstāja smagas sekas teātra kolektīvā, teātris ātri spēja ierunāties padomju teātra valodā, spēcīgi uzskārt jaunu darba dienu. Tā vaīrs nav mākoniem kīta, to apspid padomju ideju spožā saule, tās gaismā skaidri saskatāms tālākais ceļš.

Viesizrādes Maskavā kļuva par Latvijas Dailes teātra gatavības visnopietnāko pārbaudi. Reizē tās kļuva arī par bagātīgu skolu teātra kolektīvam, savu sasniegumu ieraudzīšanu patiesā gaismā, vērtīgu iepazīšanos ar Maskavas slaveno teātru mākslinieku pieredzi. Īpaši neizdzēšamā iespaidā tās paliks teātra jaunatnei, kas turpat ar saviem pirmajiem soliem teātra mākslā uzņāca Maskavas skatītāju priekšā, uz Maskavas teātra skatuves. Teātra jaunatne parādīja maskaviešiem saviem spēkiem veiktu iestudējumu — Raiņa lugu «Pūt, vējiņ!», kas dzirdā tautas dziesmas valodā runāja par latviešu jaunatnes morālo stiprumu, etisko skaidrību.

Radošā sadarbība un pieredzes apmaiņa ar lielās krievu tautas māksli ir drošākais garants mūsu tālākām sekmēm. Vienīgi tāpēc latviešu jaunais padomju teātris smērē isā laikā spējis gūt pirmās atzīstamās sekmes, ka tam plaši pieejami jau trijus gadu desmitus krātie atzinumi Oktobra revolūcijas zemē, lielajā krievu tautā.

Mēs esam dziļi pateicīgi viesmīlīgajai Maskavai un lielajai krievu tautai par mums doto iespēju parādīt savus teātra mākslas sasniegumus pašas pasaules sirdī. Šis dienas deva mums jaunu neizsīkstošu iedvesmu tālākiem sasniegumiem, mājca mūs kļūt par istiem padomju laudāim, atdot visus savus spēkus un zināšanas mūsu dārgās padomju Dzimtenes spēkam un skaistumam.

Fr. Rokpelnis,
Mākslas lietu pārvaldes priekšnieks

Prof. Dr. A. Kirchenšteins praktiskās nodarbības ar Valsts universitātes medicīnas fakultātes trešā kursa studentiem
B. Vdovenko foto

LUDMILA ŠPILBERGA-SIMSONE

Udeņi no pirmajām bērnu dienām viņai māca plašāku atpūtu un nīst iesēriju sekumu. Ar teatru viņa iepazīstas vēl maza meitene, apmeklējot Rīgas Latviešu biedrības teātra izrādes. 1903. gadā Špilberga pārceļas dzīvot uz Valmieru, kur dabū darbu pie kāda attālkā radnieka. Te 1905. g. arī sākas viņas skatuves gaitas. Te viņa saistās ar vietējo teātra trupu un piedalās izrādēs līdz 1910. gadam. Tas ir viņas teātra skolas laiks. Te sākas viņas pirmais talanta plaukums. 1910. gadā Špilberga pārceļas atkal uz Rīgu un līdz 1913. g. beidz Dubura dramatiskos kursus. Apbruņota ar nepieciešamām skatuves mākslas zināšanām, Špilberga uzsāk savu mākslinieces slavas ceļu. Viņa jau pašos sākumos apzinās, ka šī ceļa veikšanai ir tikai viens priekšnoteikums — darbs, darbs un vēlreiz darbs. Un tieši tāpēc viņa spēja šo ceļu noiet ar tādu spožumu un tautas mīlestības apgarotā.

Ludmila Špilberga pēc sava talanta rakstura bija dziļas un sarežģītas psiholoģijas aktrise. Viņas spēle realistiska, tāpēc nekad nebija samākslota. Viņas nospēlēto lomu skaits ir ļoti liels un daudzpusīgs. Kaut gan viņas galvenais spēks ir dramatiskajā līnijā, tā uzrāda ļoti ievērojamas sekmes arī komēdijā. Te viņas veidotie tēli bija piesātināti ar vienkāršu, bet aizrautīgu humoru.

Latviešu padomju teātra skatītājiem neatzīstamas paliks tādas lomas kā Marija Lvovna — Rachmanova «Nemierīgajā vecumā», Māte — Roka «Inženierī Sergejevā», Brigita — Grigulja «Uz kuru ostu?» u. c.

Tieši pēdējā laikā plašie padomju mākslas apvārsņi Ludmilai Špilbergai pavēra vēl līdz šim nesaņģātu ceļu. Tas bija ceļš uz filmu. Ar izcilēm panākumiem Špilberga veidoja savu pirmo filmas tēlu Viļa Lāča mākslas filmā «Ceļš uz mājām». Tas bija arī viņas pēdējais mākslinieces darbs.

Ludmila Špilberga ir lielāko un labāko tradīciju un mākslas vērtību veidotāja latviešu skatuvē. Šī viņas vieta paliek vienmēr un ar to viņa dzīvos padomju tautas atmiņā.

LPSR nopelniem bagātās skatuves mākslinieces Ludmilas Špilbergas izvadīšana no LPSR Valsts Dramas teātra uz Meža kapiem notika otrdien, 23. septembrī, pl. 14.

A. Aboliņš, M. Adamsons, E. Ameriķis, A. Amtmānis-Briedītis, A. Armands, O. Auguste, A. Austris, P. Baltābola, V. Baļuna, T. Banga, V. Bastakovs, E. Berkļavs, L. Bērziņa, E. Bramberga, Z. Brasla, M. Buša, A. Čaks, J. Čerņaks, B. Danenbiršs, A. Degļavs, F. Degļavs, J. Doljns, K. Egle, J. Endzelīns, L. Erika, F. Ertneris, E. Feldmanis, A. Filipsons, J. Freimane, K. Freinbergs, A. Gļekovs, J. Grants, A. Grigulis, N. Grīnfelds, Z. Grīse, A. Ivanovs, E. Jēkabsons, A. Itkina, J. Jaunusāns, J. Jurovskis, A. Koršēns, M. Kadeks, P. Kagainis, A. Kalniņš, V. Kalpiņš, Z. Katļavs, E. Kišē, A. Klinte, K. Krauliņš, E. Krauze, E. Kronberga, A. Krūmiņš, A. Lapiņš, A. Liepa, A. Liepiņš, A. Leimanis, L. Leimanis, O. Lejaskalne, I. Lēmanis, H. Likums, P. Lūcis, E. Mačs, J. Mediņš, E. Meija, E. Meingailis, R. Miķelsons, A. Mozents, I. Muļnieks, N. Mūrnieks, P. Nomālis, K. Novikovs, J. Osis, J. Ostrovs, J. Ozoliņš, J. Palkavnieks, M. Paupers, A. Peļe, R. Peļe, K. Piesis, M. Pjarns, B. Pradiņš, M. Puķe, F. Rokpelnis, K. Rudenkovs, B. Rūmniece, O. Skulme, U. Skulme, P. Smilga, E. Smilģis, K. Straudiņš, A. Stubavs, J. Sudrabkalns, L. Svemps, M. Šmitčene, A. Smits, L. Smits, H. Tangļeva-Birzniece, A. Upiņš, A. Vairavs, A. Vāne, A. Vanags, A. Varslavans, L. Vigners, L. Zachodņiks, R. Zandersons, J. Zīgurs

JAUTĀJUMS LATVIJAS PADOMJU ARCHITEKTU SAVIENĪBAI

Pagājušajā gadā Tallinā notika Baltijas padomju republiku arhitektu jaunrades konference, kas bija vēlta svarīgām individuālās dzīvokļu celtniecības problēmām. Mūsu republikas delegāciju šai konferencē vadīja Latvijas Padomju arhitektu savienības atbildīgais sekretārs J. Rengarts. Taču līdz pat šai dienai Savienības biedri nav saņēmuši nekādu informāciju par konferencē gūtajiem atziņumiem.

Turpat jau divi mēneši pagājuši no Maskavā notikušā PSRS Padomju arhitektu savienības XII plenuma sēdēm, kurās skarti ļoti svarīgi jaunrades jautājumi. Plenumā piedalījās arī Latvijas Padomju arhitektu savienības pārstāvis. Arī par plenuma pieņemta-

jiem lēmumiem arhitektiem nav nekā ziņas. Vai Arhitektu savienība nedomā kādreiz iepazīstināt savus biedrus ar savu darbību un nodomiem mūsu arhitektūras darba celšanas laukā?

Arhitekts

Kļūdas izlolojums

«Literatūras un Mākslas» 38. numurā, rakstā «Kara pārdzīvojumu un celtniecības patosa dzeja» astotais teikums pēdējā slejā jālasa: «Un vai tad ne tieši šī grūtību sekmīga pārvarēšana spāno uz jauniem, vēl lielākiem pasākumiem, iededzina vēl grandiozākus plānus?»

VĒSTULE

«LITERĀTURAS UN MĀKSLAS» REDAKCIJAI

Sakarā ar manu agrāk iznākūšu darbu kritiku «Literatūras un Mākslā», Latvijas Padomju rakstnieku savienības Latvijas valsts universitatē, paskaidrojot:

Mani līdzšinējie darbi par socioloģijas, privatīpašuma un valsts, psiholoģijas, folkloras, estētikas u. c. jautājumiem nav bijuši marksistiski, jo tie pāda padomju cilvēkiem svešu buržuāzisko ideoloģiju. Tam par iemeslu bija tas, ka es nebiju izpratis vienīgi pareizo un zinātnisko marksisma-lenīnisma teoriju.

Latvijas Padomju rakstnieku savienības un preses nostāju, kas principiāli un pareizi kritizēja manus buržuāziskās Latvijas laikā izdotos darbus, kā

arī manu literāro un pasniedzēja darbību padomju laikā, atzīstu par dībinātu un pareizu, tāpat arī to, ka es līdz pat pēdējam laikam nebiju pietiekami izpratis un atzinis bolševistiskās kritikas un paškritikas nozīmi padomju dzīves attīstībā. Biedru kritika man atvēra acis un ļāva saskaņot un atzīt kļūdas un antimarksistiskās nostādnēs, kas caurstrāvoja manus līdzšinējos darbus. Savā turpmākajā literatūras pētniecības un akadēmiskajā darbā es ievērošu šo bolševistisko kritiku un vērtīgos norādījumus, visiem spēkiem centīšos piesavināties marksisma-lenīnisma teoriju, lai arī mans darbs būtu derīgs ieguldījums cenā par komunisma uzvaru mūsu zemē.

Prof. P. Birkerts

ĢEDERTAM ELIASAM 60 GADU

Š. g. 23. septembrī pagāja 60 gadi no latviešu radošā gēznotāja, nopelniem bagātā mākslas darbinieka Ģederta Eliasa dzimšanas. Eliass dzimis 1887. g. Platones Zilēnu mājās, apmeklējis Jelgavas reālskolu, kur mācījies zīmēt pie Valtera. 1904. gadā Eliass strādājis Rīgā, Purviša darbnīcā, Piedalījies 1905. g. revolūcijā. No 1906.—1907. gadam sēdējis cietumā un pēc tam emigrējies. 1909. gadā Eliass iestājies Briseles mākslas akadēmijā, kur mācījies pie H. Rišira un J. Deivīla glezniecību. Ārpus akadēmijas Eliass studējis tēlniecību pie Pjēra Brakes. Pēc studiju beigšanas Eliass Parīzē papildinājis glezniecību pie Z. P. Lorena. Pirmā imperialistiskā kara gados Eliass uzturējies Maskavā, kur, nonākot saskarē ar krievu mākslu, viņa līdz tam impresionistiskā paļete iegūst lielu krāsainību. Maskavā Eliass studējis krievu svētbīlžu, ikonu glezniecību, kurās ietekme viņā saglabājusies līdz pat mūsu dienām. 1925. g. Eliass sāk darboties kā mācību spēks Latvijas mākslas akadēmijā, sākumā kā aktu glezniecības kursa vadītājs, vēlāk kā figurālās glezniecības meistardarbnīcas profesors. Lielā Tēvijas kara laikā, kad Latviju uz laiku okupēja vācu fašistiskais karaspēks, fašistiskā akadēmijas padome Eliasu no darba akadēmijā padzina. Kad uzvarošā Padomju Armija atbrīvoja Rīgu, Eliasu no jauna uzaicināja darboties akadēmijā un iecēla par Latvijas Padomju mākslinieku savienības orgkomitejas locekli. 1945. g. Eliasam piešķirts no-

pelniem bagātā mākslas darbinieka nosaukums.

Eliasa darbi atrodas Latvijas muzejos, izstādīti Maskavā, Leningradā, Tartū, Tallinā, Helsinkos, Stokholmā, Osjō, Varšavā, Krakovā, Pragā, Viņē, Budapeštā, Kopenhāgenā, Briselē, Parīzē un Londonā.

Eliass nav no tiem māksliniekiem, kas ieguvuši zināmu rutīnu, piesavinājušies dažus paņēmienus, tos atkārtoti. Viņa māksla ir dzīvīspēka pilna kā stāds, kas aug mežnēmē. Ja runā par zemes spēku, par grūbu dzīvot, par ticību rītdienai un jūsmošanu par šodien, tad viss tas meklējams Eliasa mākslā. Nekas no redzamās pasaules Eliasa mākslā netiek atstāts neapdziedāts, neizmantots. Glezniecībā Eliass nav arī nekāds eksperimentētājs, kas būtu ieslēdzies savā darbnīcā un nodarbotos ar dažādiem abstraktiem formāliem meklējumiem. Dabū Eliass nekādā nelāzī no acīm. Dabā viņš glezno vasaru, gan ziemeņu, gan saules gaismā, gan apmākušā peļķumā, gan rīta ausmās, gan saulrieta laikā. Un katru parādību dabā viņš prot parādīt kā kādu krāsliedzi un formu brīnumu. Cilvēks Eliasa darbos vienmēr figurē. Vai nu tas pats tur tēlots, vai kāda tā nodarība, vai šīs nodarības sekas. Eliass apbrīno te ganāmpulku, te lopu slaukšanu un barošanu, dzirdīšanu, te atkal cūku sviļināšanu, aršanu, sēšanu, ražas novākšanu, gan arī tik prozaisku lietu kā mēsu talku. Visu to tēlojot, Eliass parāda sevi kā asu novērotāju.

Eliasa māksla demonstrē mums plašas gleznotāju iespējas un realizējumu, bet cerams arī, ka savu mākslinieka potenci viņš izmantos arī mūsu dienu, jaunā laika aktuālākai apdzīvošanai.

Dažs labs ir saredzējis Eliasa pēdējo gadu tumšajās krāsās zināmu smagumu, izskaidrojumu tam rodot vācu okupācijas laika pārdzīvojumus. Es neapstrīdēšu, ka ir pamats tā spriest, bet es nevēlos Eliasam piedēvētājam pesimismam, pazīdams mākslinieka enerģiju un dzīvīsprieku.

Beigās gribu vēl atzīmēt, ka Eliasa pazīns daudzus revolucionārus, aktīvi darbojies 1905. g. revolūcijā. Vai viņš šai virzienā neķertots pie kādas vēsturiskas gēznas — pie kādiem portretiem?

Novēlēdami jubiliāram ražīgu darbu, prasīsim no viņa tā spēju un spēku spraigumam attiecīgu saturu gleznās. Kam ir dots, no tā var prasīt.

Savā ilgajā pedagogiskās darbības laikā akadēmijā Eliass ir izaudzinājis veselu paaudzi spējīgu jaunu gleznotāju. Šinī darbā Eliasam kā atbalsts ir bijis ne tikvien paša pieredze gleznošanā, bet arī pasaules mākslas krātuves novērotājs. Eliass ir ne tikvien viens no mūsu darbīgākajiem māksliniekiem, bet arī čaklākais celotājs un muzeju studētājs. Viņa zināšanas mākslas vēsturē ir respektējami plašas. Starp citu, viņa spalvā pieder vesela virkne rakstu par mākslu.

Uga Skulme

Latvijas PSR Marionešu teātris jaunajā sezonā

Latvijas PSR Marionešu teātris mūsu republikā ir vienīgais sava žanra pasākums. Tas pieskaitāms leļļu teātru grupai, kam tomēr ir savas īpatnības, kuras nosaka tās uzdevumus un darbības formas.

Marionešu teātris apkalpo galvenokārt bērnus — pirmmācības un jaunāko pamatskolas klašu skolniekus. Pēc sava rakstura Marionešu teātris nav līdzīgs parastam teātrim, nav līdzīgs arī leļļu teātrim. Jo pēdējais pēc izrāžu repertuāra un tematikas var arī nebūt bērnu teātris. Marionešu teātrim ir savas darba metodes, savs skatītāju kontingents un pat savas tradīcijas. Ciešas saites ar bērnu pasauli noteikusi Marionešu teātra īpašās pārvietošanas iespēja: bez stacionārās skatuves sevišķi vasarā, tas sarīko izrādes pionieru nometnēs, bērnu laukumos un pat bērnu sliju novietnēs. Piemēram, šāgada augustā un septembra pirmajā pusē teātris devīs vairāk nekā 30 izrāžu pionieru nometnēs Jūrmalā un tikpat daudz — Arkādijas un Saules dārzos, kā arī 11 izrādes speciāli bērniem, kas piedalījušies labības novākšanas kampaņā. Teātris izvērsis diezgan plašu repertuāru; izrādītas tādas lūgas kā Ivana Rudenkova «Cirks», A. Šurinova «Dašenkas laime», Arkādija Gaidara «Čuks un Geks», Jevgeņija Svarca «Sarkanecurite», Korneja Čukovska «Ārsti Aikšāp». Tomēr, neraugoties uz pastiprinātu darbu ārpus Rīgas, teātris nevienu brīdi nav atstājis novārtā jauno lugu sagatavošanas darbu. Teātris savu jauno sezonu atklāja 16. septembrī ar diviem jauniem inscenējumiem: M. Vasiļenko «Pieturas zīmju kop-sapulce» un Staļina premijas laureata S. Maršaka «Zvēru namiņš». Bez tam šais dienās izrādīs vēl vienu premjeru — A. Breitona «Slaveno pilēnu Timu». Izrāde «Pieturas zīmju kop-sapulce» (lūgas pamatideja — labi jāmācās) izveidota spilgti un ar lielu tehnisku izveiklību. Režisors K. Baumanis, sadarbojoties ar māksliniecisko vadītāju

I. Rudenkovu (mākslinieks R. Zilbaļodis) radījis īstu, aizrautīgu bērnu izrādi, kas pilna interesantu situāciju. Izrādes vērtība izpaužas ne tikvien veiksmīgā, bērnu prātam pieejamā parādību atrisinājumā, bet arī tās vispārējā noskaņā — maigā un labsirdīgi humoristiskā. Lūgas galvenais varonis — Vasja Zuļevs, piektās klases skolnieks. Viņš nav uzcītīgs mācībās, tāpēc viņam jācīnās ar pieturas zīmēm. Lūk, Vasja redz «drausmīgu» sapni: pieturas zīmes acīm redzot apvainojās par izrādīto neuzmanību un nolēmušas viņu atstāt. Ar viņu kopā paliek tikai punkts. Apmulsušais Vasja Zuļevs rada slima pušēna iespaidu. Ataicina ārstu, kas tūlī noskaidro viņa «sliktības» cēloņus: ārsts ieteic viņam sirsnīgāk nodarboties ar gramatikā, lai nepaliktu lēpakaļ saviem biedriem.

Ievērojot ārsta padomu, Vasja kļūst par vienu no pirmajiem skolniekiem mācībās.

Satura ziņā nav komplicētāka arī S. Maršaka lūga «Zvēru namiņš», bet šī darba literārā un stilistiskā vērtība redzami ietekmējusi tā izrādi. Saturu savai trīsčelīnu lūgai Maršaks ņēmis no dzīvnieku pasaules, te darbojas varde, peli, gailis, ezis, vilks, lapsa un lācis. Pirmie četri apmetas uz dzīvi meža mājīnā, kur dzīvo jautri un draudzīgi, bet lūk, lapsa, vilks un lācis nolēmīgi padzīt no mājīnas tās mazos iemītniekus. Tomēr četri draugu vienprātība un biedrības vied pie uzvaras pār meža valdniekiem, Abas izrādes gūst lielus panākumus. «Zvēru namiņa» beigu skaits (vardes, peles, gaila deļa harmoniku skaņu pavadījumā) sajūsmīna mazos skatītājus, kuri asi un dedzīgi reaģē uz visu, kas spilgts un negaidīts. Jāsaka, ka teksta materiāla pasniegšanā un marionešu vadīšanā teātris guvis lielus panākumus. Protams, šinī ziņā tas vēl tālu no pilnības, bet jau tagad var vērot mākslinieciski augstvērtīgu R. Dolmatovas, M. Zim-

sona, I. Gusarova un M. Terikova lasīšanu (sceniskā nozīmē). Kā diķciņas, tā arī skaņu ziņā sasniegts augsts līmenis. Nepieciešami atzīmēt arī labu marionešu vadīšanas tehniku, kas prasa lielu gribas spēku, uzmanības koncentrāciju un ritma izjūti. Šai sakarā atzīmējami B. Altbērģis (gailis lūgā «Zvēru namiņš»), L. Apsītis (lācis) un L. Veļkova (varde).

Marionešu teātris cītīgi gatavo izrādes Lielās Oktobra revolūcijas 30. gadadienai. Bērniem sniegs veselu izrāžu ciklu, starp tiem — Puškina pasakas un Annas Brigaderes «Spridītis». Diemžēl, teātris šoreiz nav vērtījis pietiekamu uzmanību mūsdienu tematikai, kaut gan tieši šis teātris parasti veido savu repertuāru uz mūsdienu lugu par mata. Puškina un Brigaderes pasakas uzvedīs Ivans Rudenkovs, režisora asistente — Valentina Ivanova.

Jaunajā sezonā Marionešu teātris uzvedīs vairākas jaunas lūgas, kas uzrakstītas speciāli šim teātrim. Šinī ziņā panākta vienošanās ar rakstnieci Elinu Zāliti, nodibināts kontakts ar S. Maršaku, kas ražīgi raksta lūgas bērnu teātriem, un Leningradas rakstnieku J. Svarcu, kas raksta lugu par pionieru dzīvi. Rakstnieks I. Erenburgs apsollis speciāli Marionešu teātrim uzrakstīt bērnu pasaku.

Marionešu teātrim spējīgs ir telpu jautājums. Vairāk nekā trīs gadus tas sagatavo un uzved izrādes nelielās Pionieru pils istabās, kas pilnīgi nepiemērotas teātra darbam. Pašlaik teātrim ierādītas pus-sagrautās bijušā Rīgas pilsētas lomberda telpas (Zirgu ielā 8/10), kas prasa kapitāla remontu un pilnīgi jaunu iekārtu. Tomēr ir cerība, kaut gan ļoti apšaubāma, pāriet jaunajās telpās līdz Oktobra svētkiem. Teātra kolektīvs cenšas iegūt savas telpas, kur būtu iespējams normāls radošs darbs.

N. Nikolajevs-Bergins

Latvijas PSR Valsts Jaunatnes teātra apdāvinātie aktieri. Uzņēmumā no kreisās — A. Hlebnovs Žadova lomā lūgā «Princesse Gundega» un V. Toporkova — Nastiņa lūgā «Jaunākā māsa» B. Vdovenko foto